

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISBN 0166-6444

Jaargang 84 - no. 7/8 - juli/augustus 1982

VAKANTIE BIJENHUIS
9 t/m 14 AUGUSTUS

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND
Opgericht 1897

Hoofredacteur: Chris Maillie

Redactieleden: Therese Rive, Ko Zoet

Ledenblad: Oplage 8000

Verschijnt 11 x per jaar,

in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers: f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven op aanvraag

REDACTIE, ADMINISTRATIE en
ADVERTENTIE-EXPLOITATIE:

Het BIJENHUIS, Grintweg 273,

6704 AP Wageningen

Telefoon: 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen)

Postgiro: VBBN 84.68.01, Bijenhuus 82.32.76

Bankrelatie: ABN, Wageningen,

Postgiro 82.41.84; rek.no. VBBN 53.90.42.897,

rek.no. Bijenhuus 53.90.42.900

Registratie K.v.K.: VBBN: Veren. reg.no.

V119736. Bijenhuus: Handelsreg.no. 11433

Druk: Van Mastrigt & Verhoeven B.V., Arnhem

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij **voor de 10e van de maand**, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijtjes.

Jaargang 84 - nummer 7/8 - juli/augustus

INHOUD

Tabaksrook doodt Varroamijten	179
De bij in het oude Egypte - 3(slot)	179
Programma Nat. Imkersdag Assen	182
Officiële mededelingen	184
De bij in de filatelie	188
Evenementen over de grens	189
Bijblijven met bijen	190
Bijenplant in beeld: Witte klaver	191
De bijentuin op de Floriade	192
Enquête zwermverhindering	192
Heide en heidebeheer - 1	196
Even bij praten	197

SPEURBIJTJES

Tarief: 20 woorden f 7,50 elk woord meer 35 cent. Te voldoen bij vooruitbetaling. De Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor de inhoud.

TE KOOP: **bijenvolken** in spaarkast; alles z.g.a.n. Ook **honing** e.d. J. Thijms, Schermerweg 105, Alkmaar, ☎ 072-120252.

TE KOOP: **spaarkasten** met honingkamers (Bijenhuis) en diverse **imkersbenodigdheden**. Alles z.g.a.n. ☎ 05455-2641.

TE KOOP: **observatiekast met glasplaten** voor 2 broedkamerramen, Dr. L. van der Does, Enschede. ☎ 053-351061.

TE KOOP: nieuwe **simplexkast** 2 br.k., 2 h.k., 1 losse bodem, 1 dak, compleet met buitenranden f 170,-. Electr. **schaaf** 800 m/m (Wolff) i.z.g.s. f 300,-. W.v.d. Bosch, v. Bronkhorststraat 31, Boreculo.

TE KOOP GEVRAAGD: enkele **bijenvolken op ramen**, Buckfast of Kaukasische. ☎ 05296-2689.

TE KOOP: nieuwe en gebruikte 3 raam**shoningslingers** nog voor de oude prijs. H. de Vries, Huize St. Gertrudis, Workum. ☎ 05151-1252; bellen van 13.30 - 14.30 uur en van 18.30 - 20.00 uur.

TE KOOP: **bijenstand van 14 volken** met toebehoren, in één koop. T. Groot-hedde, Bremensallée 8, Oene. ☎ 05784-356 (niet op zondag).

TE KOOP: **bijenvolken** op ramen en in kasten. S. Meijer, Neptunus 28, Aalten. ☎ 05437-3960.

TE KOOP AANGEBODEN: **bijenkasten** 16-raams en 8-raams, zeer solide, vraagprijs per stel f 100,-. ☎ 03417-57693.

TE KOOP: **20 zware gezonde bijenvolken** in prima kasten. f 250,- per volk. ☎ 05610-2930; niet op zaterdag (rustdag).

TE KOOP GEVRAAGD: **honingslinger**. E.J. Middelbeek. ☎ 05778-1630.

TE KOOP: wegens beëindiging enkele **bijenvolken in spaarkasten**. A. van Leussen, Hagensweg 3, Eibergen. ☎ 05454-2394.

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

P. L. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63, 6361 GL Nuth (Limburg).

Kan U alles leveren voor de bijenteelt.
Prijzlijst op aanvraag gratis toegestuurd.

Tel. 04447 - 3183 Nuth; maandag-zaterdag 9-18 uur.

Tel. 045 - 252408 Brunssum; dinsdag-zaterdag 9-18 uur.

Banknr. N.M.B. Brunssum 65.77.13.228.
Gironr. Nuth 4444518.

bij de VOORPLAAT

„Ja, nou je 't zegt, zo zou het ook kunnen” en bovendien „Jong geleerd, oud gedaan”, maar wie het zijn en waar, dat is voor ons voorlopig nog een raadsel.

(foto-archief Bijenhuus)

TABAKSROOK DOODT VARROAMIJTEN

Gedurende een verblijf van twee maanden aan het Bijeninstituut van de Universiteit van Thessaloniki, dat geleid wordt door dr. M. Ifantidis, heb ik de biologie van *Varroa jacobsoni* Oudemans bestudeerd. Hierover later meer.

Tijdens de experimenten werden een aantal opmerkelijke waarnemingen gedaan. In Griekenland wordt als brandstof voor de beroker gebruik gemaakt van droge dennenaalden. Na gebruik van uit Nederland meegebrachte bijentabak werden de volgende dag enkele dode Varroamijten voor het vlieggat gevonden. Dit bracht ons ertoe enkele experimenten te doen om het mogelijke effect van tabaksrook op Varroamijten te onderzoeken.

Experimenten

We begonnen onze experimenten op 16 maart 1982. In Griekenland zijn de broednesten tegen deze tijd goed ontwikkeld. De meeste bijen zitten dan in de broedcellen en het is moeilijk om in deze tijd van het jaar mijten op de volwassen bijen te ontdekken. Eerst werd een onderlegger in een kast met een besmet volk geschoven. Vervolgens werd tabaksrook door het vlieggat naar binnen geblazen. Het vlieggat werd gedurende 4 minuten gesloten gehouden. De volgende dag werden op de onderlegger 88 dode Varroamijten en 13 bijenluizen (*Braula coeca*) gevonden.

Vergelijking van het effect van dennenaaldenrook en tabaksrook.

Beroking van een ander volk met dennenaaldenrook resulteerde in 11 dode mijten na 24 uur. Vijf minuten na de beroking werden nog geen mijten gevonden.

Toen hetzelfde volk echter de volgende dag met tabaksrook werd beroekt, waren de resultaten als volgt:

tijd na beroking	aantal dode mijten
5 min.	3
30 min.	29
60 min.	36
24 uur	95

Laboratoriumproeven

Volwassen bijen, met elk één Varroamijt, werden in Liebefelder kastjes gedaan en éénmaal beroekt. In 24 uur werd geen bijensterfte waargenomen. Bijna alle mijten werden echter dood op de bodem van de kastjes gevonden, na het gebruik van tabaksrook (53 van de 53 en 18 van de 20) en na het gebruik van in Griekenland verbouwde, gedroogde tabaksbladeren (20 van de 20). Na het gebruik van dennenaaldenrook werden geen dode mijten gevonden (0 van de 20 dood). De mijten die op de bijen zaten werden na het beroken met tabaksrook actief en vielen dood op de bodem van het kastje. Dit bleef tot één uur of langer na de behandeling doorgaan.

Conclusie

Tabaksrook doodt Varroamijten, zowel in volken als in Liebefelder kastjes, terwijl er geen duidelijke bijensterfte wordt waargenomen. Al generaties lang wordt in Nederland tabaksrook gebruikt bij de behandeling van bijenvolken, zonder dat er verdenking is gerezen over de negatieve effecten op de ontwikkeling van de volken.

De mogelijkheden van tabaksrook bij de diagnose en de bestrijding van Varroamijten worden verder onderzocht. Hierbij zal ook gelet worden op de residuen van tabak in de honing.

Drs. A. de Ruijter,
Proefbijenstand „Ambrosiushoeve”
Hilvarenbeek.

Dit artikel verscheen eerder in *Bee World* 3/1982.

DE BIJ IN HET OUDE EGYPTE - 3 (slot)

In het oude Egypte werd de zuivere, hemelse honing ook gevoerd aan de heilige Apis-stieren van de oorspronkelijke hoofdstad Memphis. Uit hun edelste delen (hersenen en ruggemerg) zou de honing volgens sommigen zelfs ontstaan! Hoe dan ook, hun naam hebben zij te danken aan onze paradijselijke en dus eveneens heilige honingbij, want de klassieke Grieks-Romeinse schrijvers zagen veel overeenkomst tussen de felle spitse bijengel en de stierhorens.

Honing speelde verder een grote rol bij de ceremonie van "de opening van de mond" (Kher-heb), uitgevoerd aan het beeld van de dode, dat in de hal voor de eigenlijke grafkamer stond. Hierbij werd de mond onder meer bestreken of gewassen met honing, die

daarop door middel van magische formules veranderde in een goddelijke substantie, waarvan door priesters en verwanten een kleine hoeveelheid werd gegeten (Dit betekent contact maken met de goden, met als gevolg het kunnen waarzeggen of voorspellen, dus letterlijk welsprekendheid verwerven). In feite was het geheel een rituele begeleiding van de dode bij zijn overgang naar het eeuwige leven, zodat hij voedsel en drank tot zich zou kunnen nemen en alle lichaamsfuncties kon blijven verrichten.

De adem, die het leven (Ankh) is, gaat en komt door de geopende mond en betekent tegelijkertijd een bevestiging van het bestaan van de menselijke ziel (Ba), die hopelijk eeuwig zal leven, maar steeds als „schaduw" (Ka) het „lichaamshuis" moet kunnen verlaten

en binnentreden. In Egypte geloofde men, zoals in West-Europa nog tot bijna in de moderne tijd, dat de ziel buiten het lichaam vaak in de vorm van een bij of een ander heilig dier verscheen. Het zou opnieuw te ver voeren ook dit onderwerp hier nader uit te spinnen, dus kan worden volstaan met de constatering dat de Ka vrijelijk in en uit kon gaan, behalve 's nachts. Een schijndeur verschaftte de toegang en daarop het natuurgetrouwe portret van de dode, die even natuurgetrouw gebalsemd werd als zijn beeld in de voorhof.

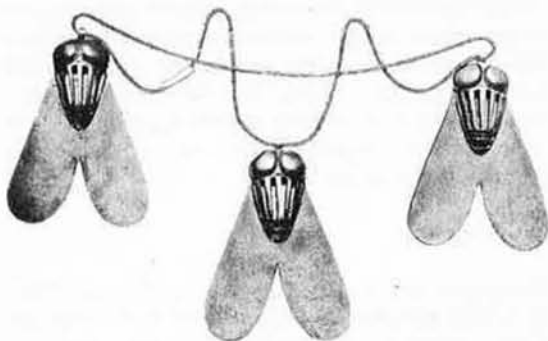
Voor alles gold de herkenbaarheid door de Ka bij diens terugkomst. Zo niet, dan zou deze verdwalen en „on-persoonlijk” rondwalen en de dode zou dan werkelijk voorgoed sterven. Voor dat tragische lot bestond bij de opgewekte zoonanbidders van het Nijldal een panische angst. Kosten nog moeite werden derhalve gespaard om het eeuwige voortbestaan te verzekeren. Het lichaam vergaat snel in een heet klimaat en daarom moest het stoffelijk omhulsel direct gevrijwaard worden voor verval. Het conserveren in honing, zoals in later tijd buiten Egypte wel plaats had, was niet voldoende. Er kwam bij die mummificering heel wat kijken en er werd behoorlijk wat was bij gebruikt, vandaar het woord mummie, want dat is afgeleid van het Arabische woord mum (was).

Er zijn heel veel van deze mummies verbrand en vernietigd of bij stukjes en beetjes als souvenir en amulet verkocht. En al hun Ka's zwerven thuisloos rond. Wie had het ook al weer over de vloek van de Farao, met name na de opening van het graf van Toet-ankhamon? Was het daarom geen waardevol idee van wijlen president Sadat om alle mummies ter wereld, dus ook de Leidse „collectie” weer terug te leggen in hun eigen graven? Dit voorstel getuigde in ieder geval van meer respect voor de doden dan wat museumdirecteuren en archeologen blijkbaar kunnen opbrengen bij hun gesol met het „eeuwig leven”. In het „Boek van hem die in de onderwereld is” wordt gezegd, dat de stemmen van de doden zijn als het gezoem van honingbijen, wanneer hun zielen de god Re aanroepen. En in een van de passages van de genoemde Kher-heb ceremonie zegt de priester: „Ga uit als een bij en je zult alle dingen van je vader (de zonnegod) zien”. Met andere woorden de geheimen van de schepping worden de mens geopenbaard na zijn schijnbare (!) sterven. Waar halen onerbiedige medeschepsels eigenlijk het recht vandaan hun rust te verstoren door ze als museumstukken voor oningewijde ogen te ontfuilen en de in vrome droefheid en hoop door familieleden meegegeven grafinhoud te verkavelen en aan de meestbiedende te verkwaselen?

In verband met het voorgaande nog een bericht van over de oceaan. Door de oude Inca's werd in de lente jaarlijks het grote feest voor de krijgsgod Huitzilopochtli gevierd, de nationale god der Azteken. Daarbij werden de lippen van de priesters met honing bestreken en zij vormden van het meel van eetbare

planten met honing beeldjes van de vruchtbaarheids-god, die vervolgens door de gelovigen werden opgegeten. Zouden Plato en Thor Heyerdahl dan toch gelijk hebben met hun Atlantis? Overigens komen onze Sinterklaaskoeken er ook door in een ander daglicht te staan.

Behalve voor het maken van gietvormen voor edelsmeedwerk werd de was gebruikt bij het vervaardigen van maskers, het schilderen, etsen en kleurbranden. Door Griekse en Romeinse kunstenaars werden deze technieken gretig overgenomen en vervol-

maakt. Het afgebeelde gouden bijencollier was eens een sieraad van koningin Ahhotep, echtgenote van Amenhotep (Amenophis) I (1536-1517 v.C., 18e dynastie). Zij is daardoor minder bekend geworden dan koningin Nefrotete (Nefertiti) uit dezelfde dynastie door de zeer fraai gekleurde en levensechte buste, die zich eveneens te Berlijn bevindt. Dit was de gemalin van de reeds eerder genoemde Echnaton (Amenhotep IV), die tegen de gevestigde staatsreligie inging. Van beiden waren reeds lang de lijsten van offergaven bij hun overlijden bekend. Daarop kwam een niet onbelangrijke hoeveelheid honing voor, waarvan men eerst in 1938 onderin een kleischaal de resten van raten ontdekte als een harde, glanzende, zwartbruine massa! Gereisd werd er in dat verre verleden ook, zoals blijkt uit een overigens vrij 'jonge' papyrus-brief uit de 3e eeuw v.C., gericht aan Zeno, een te Phyladelphia in de Fajoem-oase wonende Griek, en gevonden bij opgravingen aldaar in de jaren 1914-1915.

„Aan Zeno - met groeten van de bijenhouders uit de nomos (district) Arsinoë.

U schreef over de ezels, die uit Phyladelphia zouden overkomen om ons hier tien dagen te helpen. We zijn nu achttien dagen verder, maar de bijenwoningen staan nog steeds op de velden. Het wordt tijd ze naar huis te brengen, we hebben echter geen ezels om ze te vervoeren. De belasting die we de koning moeten betalen is niet gering. Wanneer de ezels niet onmiddellijk arriveren zal dit tot gevolg hebben dat de bijenwoningen als verloren kunnen worden beschouwd en daarmee ook de schatting. De boeren waarschuwden ons al, dat zij de velden gaan bevoeien en het kreupelhout zullen afbranden. Als we de bijenwoningen niet snel verwijderen zijn we ze kwijt. Wij verzoeken U derhalve met klem de beloofde ezels te zenden, zodat wij de bijenwoningen kunnen ophalen. Daarna zullen wij hen terugbrengen, wanneer U ze nodig hebt.

Voorspoed zij Uw deel”.

In 1740 vertelt de Franse reiziger De Maillet dat de imkers uit Neder-Egypte hun bijenwoningen eind oktober per boot stroomopwaarts brachten naar een betere bijenweide langs de Nijl. Zij gingen daarbij steeds een eindje verder naar het zuiden en beëindigden hun reis eerst in het begin van de maand fe-

bruari. Volgens deze schrijver vond het vervoer van de volken ook plaats door middel van kamelen en ezels! Caïro gold in dat deel van het land destijds als hoofdstad voor honing en was.

Twintig eeuwen gingen voorbij er was dus nagenoeg niets veranderd. Dezelfde conclusie kan nu, met 21½ eeuw erbij, ook worden getrokken en dat geldt dan eveneens voor de bijenwoning, want ook daaraan is vrijwel niets veranderd. Na 5000 jaar wordt deze, zoals trouwens ook elders in Afrika en Azië, naast holle stukken dadelpalm (de foto stamt uit Oman) gevlochten uit riet of twijgen en daarna bestreken met leem of mest.

De openingen worden dichtgemaakt met een prop leem of iets dergelijks en bij welgestelden ook met een kleurige geëmailleerde schijf, waarin een vlieg-gat is uitgespaard. Bij het oogsten worden deze versperringen verwijderd en blaast men de rook door de buis heen. De ervaringen zijn blijkbaar gunstig, want anders hadden de imkers deze bedrijfsmethode nooit 5000 jaar lang gehanteerd, vooral niet omdat de bijenweide in de loop der tijden zo sterk verarmd is, dat de dracht tegenwoordig hoofdzakelijk geconcentreerd is op de Bersim-klaver.

Chris Maillie

U weet het toch nog? Het is verboden buiten
landse koninginnen in te voeren.
Houdt u daaraan, in ons aller belang.

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47,
8421 RP Oldeberkoop, ☎ 05164-439
Open di. gehele dag, vrijdagmiddag,
zat. morgen en na tel. afspraak.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8,
9626 TE Schildwolde, ☎ 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vrijdag na
12.00 uur.

Depot afd. Assen:

J. H. Lubbers, Sportstraat 66, 9401 PV
Assen, ☎ 05920-17162

Depot Klaas Geerts:

Middenwolderweg 2, 7951 EC Stap-
horst, ☎ 05225-1693; maandags
gesloten

Depot G.J.L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen,
☎ 05499-3040.

Depot Enschede:

H. H. Schutte, Sportlaan 22, 7541 BN
Enschede, ☎ 053-318165; afhalen: vrij-
dags van 18.00 - 19.00 uur.

Depot Reggedal:

H. J. Hanepan, de Hogenkarp 2, 7471
CW Goor, ☎ 05470-5576.

Depot afd. Gorssel:

G. J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG
Gorssel, ☎ 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR
Halle, ☎ 05736-479.

Depot Winterswijk:

M. J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Win-
terswijk, ☎ 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg
7, 8161 CA Epe, ☎ 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaepmanlaan 47,
8072 AR Nunspeet, ☎ 03412-4037.

Depot Apeldoorn:

Coöp WELKOOP, Iordensweg 57, 7391
KD Twello, ☎ 05712-1531.

Depot Boerenbond Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen,
☎ 080-777793.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw. C. E. A. Meissen-
Zuiderwijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht,
☎ 03455-2438.

Depot Bommelerwaard:

P. van Liempt, Pontveer Nederhemert,
5317 KV Nederhemert-Zuid, ☎ 04185-
463.

Depot Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 3, 3981 HP
Bunnik, ☎ 03405-1742.

Depot Noord-Holland:

H. S. Homburg, Velsersduinweg 165, 1971
ZB IJmuiden, ☎ 02550-21530. Open
dagelijks van 13.00-16.00 uur en na tel. af-
spraak; donderdags gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB
Rotterdam, ☎ 010-183123; na tel. afspr.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moor-
drecht, ☎ 01802-1227; na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W. A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX
Dordrecht, ☎ 078-171216.

Depot „Prommelsluis“ afd. Schou- wen-Duiveland:

C. L. v. d. Wekken, Provincialeweg 5,
4321 SM Kerkwerpe, ☎ 01110-4821.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Seroosker-
ke, ☎ 01189-1499.

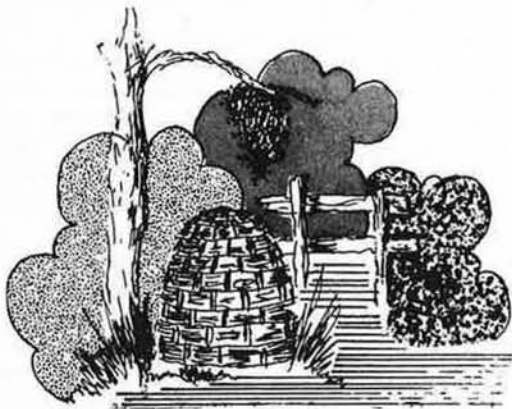
Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB
Nieuwvliet, ☎ 01171-1458.
K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 20, 4571
HB Axel, ☎ 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot,
☎ 04997-2096.

**Programma 51e IMKERSDAG en Nationale
Honingtentoonstelling te Assen in
Café-Restaurant „BELLEVUE“, Nassaulaan 30,
op ZATERDAG 4 SEPTEMBER 1982.**

De afdeling Assen, die tevens haar 75-jarig bestaan viert, biedt u het volgende PROGRAMMA aan.

- 9.00- 9.45 uur Ontvangst van de gasten in de kof-
fiezaal met koffie en koek. Muziek
van het Stadsorgel „De Stolvijker“.
Uitreiking programmaboekjes door
dames in Drents Kostuum.
- 9.45-10.00 uur Plaatsnemen in de Schouwburgzaal
- 10.00 uur Begroeting door de Voorz. van de
afd. Assen, de heer W.B. Zaadnoord-
dijk.
- 10.05 uur Welkomstwoord door de Commis-
saris der Koningin in Drente, mevr.
mr. A.P. Schilthuis.
- 10.15 uur Openingsrede door de Algemeen
Voorzitter, de heer J.J. Speelziek.
- 10.30 uur Causerie door de heer L.G.M. Hen-
sels, medewerker van het Rijksbij-
enteeltconsulentschap over het
onderwerp „Drachtverbetering“.
- 11.05 uur Inleiding door de heer P. Steltman
van het IVN, o.a. bekend van het
NCRV-televisieprogramma „Ja Na-
tuurlijk“, met het onderwerp „Op
welke wijze kan de Imkerij een bij-
drage leveren voor het Milieubesef.“
- 11.40 uur Bezichtiging ruilbeurs en exposities
van diverse Zusterorganisaties,
Kon. Mij. voor Tuinbouw en Plant-
kunde, IVN, NIVON, Wereldnatuur-
fonds en de Nationale Honingten-
toonstelling (honing, honingkoek en
gebak, vlechtwerk, korven, mand-
jes enz.
- 12.40 uur LUNCH
- 13.45 uur Inleiding door de heer C. Pater Jzn.,
HB-lid en lid van de Honingcommis-
sie, met een toelichting op het ge-

exposeerde en bekendmaking van
de prijswinnaars.

- 14.15 uur Causerie door de heer H.J. Vonk te
Assen „Met de Kiekkast Kriskras
deur d' Olde-Landschap“, waarbij
hij met behulp van dia's vertelt over
de cultuur-historische monumenten
o.a. hunebedden, grafheuvels, ker-
ken, boerderijen, molens, het turf-
graven en het natuurschoon in het
fraaie landschap van Drente.
- 15.45-16.00 uur Sluiting door de Algemeen Voor-
zitter, de heer J.J. Speelziek.

Inschrijving **vóór 20 augustus** door storting of
overschrijving van f 25,- per persoon op giro
3618701 t.n.v. de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt
Afd. Assen, penningmeester de heer J. Jager, Nij-
landstraat 7, 9401 AB Assen, of op onze bankreke-
ning bij de Rabobank te Assen, nr. 30.28.80.674
t.n.v. de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt Afd.
Assen met vermelding: IMKERSDAG 4 SEPTEM-
BER.

Voor alle bezoekers is er een duidelijke bewegwijze-
ring aangebracht. Voor treinreizigers staat, met dui-
delijk kenteken, vervoer naar Bellevue gereed.
Voor de opvang van kinderen van 6 t/m 12 jaar wordt
gezorgd. Denkt u ook aan onze uitgave van de speci-
ale herdenkings-ééndags enveloppe á f 3,50; zie het
artikel in het mei-nummer.

Tot 4 september. Alle imkers op naar Assen!

17 juli	Bijenmarkt, Ommen
17 juli	Honing- en Bijenmarkt, Nunspeet
20 juli	Zwermbijenmarkt, Veenendaal
4 augustus	Bijenmarkt, Epe
14 augustus	Honingmarkt, Zutphen
21 augustus	Bijenmarkt, St. Agathaplein, Delft
28 augustus	Bijenmarkt, Beesterzwaag (Drachten)
28 augustus	Imkersdag Zuidelijke Bonden, Raalte
4 september	Nationale Imkersdag en Honingtent, Assen
4 september	Bijenmarkt, Rotterdam
4 september	Bijenmarkt, Stadskanaal
11 september	Bijenmarkt, Bussum
11 september	Open Dag Ambrosiushoeve, Hilvarenbeek
18 september	Bijenmarkt, Ugchelen
24 september	Honingkeuring, Leiden
25 september	Bijenmarkt, Eerbeek
2 oktober	Honingmarkt, Zutphen
2-3 oktober	Jaarverg. Vrienden v. Ambrosiushoeve
15 en 16 okt.	Congres Kon. Vlaamse Imkersbond, Diepenbeek
5 november	Stichtse Imkersdag en Honingkeuring
20 november	Honingkeuring W-Overijssel, Steenwijk

VAN DE REDACTIE

In verband met de briefwisseling met betrekking tot de Stichting tot Behoud van de Nederlandse Bij op pag. 119 van het Groentje 5/1982 ontvingen wij een schrijven van drs. Beetsma naar aanleiding van een onjuistheid in de eerste twee regels van zijn commentaar. „Hierdoor is er enige ontstemming ontstaan bij de Stichting tot Behoud van de Nederlandse Bij“, aldus de heer Beetsma. „Het lijkt nu alsof ik als adviseur (zoals U er aan toegevoegd hebt) van de Stichting heb gereageerd. Dit is beslist niet het geval. Ik heb op verzoek van het Hoofdbestuur van de VBBN gereageerd als onderzoeker van de Vakgroep Entomologie (vandaar het onderschrift met adres). Het verhaal diende om vooral de imkers, maar eveneens de imkers-leden van de Stichting mijn standpunt duidelijk te maken. Graag zou ik U willen vragen in het eerstvolgend maandblad te willen vermelden, dat ik niet als adviseur van de Stichting, maar als onafhankelijk onderzoeker heb gereageerd. Verder zou duidelijkheidshalve vermeld dienen te worden, dat de brief van de heer van der Zwan gericht was aan de Stichting met afschrift aan het maandblad“.

laatste nieuws

BRIEF AAN DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSE- RIJ BETREFFENDE CURSUSGELDEN VOORTGEZET ONDERWIJS

Excellentie,
Met verbijstering hebben wij kennis genomen van Uw circulaire no. Lo.3397/Verk. dd 3-6-1982. De hierin door U aangekondigde tariefverhoging voor bijenteeltcursussen is meer dan tienvoudig.
Een gevolg van deze maatregel zal zijn, dat men zelf cursussen gaat organiseren, waarop dan geen controle of toezicht mogelijk zal zijn, met als gevolg beunhazerij.
Wij willen erop wijzen, dat cursussen bijenteelt afwijken van andere agrarische cursussen, daar deze steeds worden gegeven op bijenstanden van de plaatselijke afdelingen, die tevens worden bekostigd door deze afdelingen.
Ook willen wij U eraan herinneren, dat de cursussen bijenteelt indertijd werden ingesteld door Uw Ministerie i.v.m. het grote belang van bijen voor bestuiving van land- en tuinbouwgewassen, waaronder alle vollegrondse fruitsoorten; de teelt in kassen van augurken, aardbeien en meloenen; koolzaad, alsmede de zaadteelt.

Indien de toekomstige generatie imkers niet goed wordt opgeleid zal dit een achteruitgang van de imkerij betekenen met als gevolg onvoldoende goede bijenvolken voor de bestuiving van bovengenoemde gewassen.

Deze bekendmaking arriveert juist op het tijdstip, dat de gevreesde Varroamijziekte bijna tot in ons land is doorgedrongen. Te verwachten is dat deze niet te keren epidemie een nekslag voor de imkerij zal zijn, waaruit alleen de goede (goed opgeleide) imkers zullen overblijven.

Juist daarom zijn de cursussen, waar onder invloed van de Ziektebestrijdingscommissie van de afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap veel aandacht wordt besteed aan voorkoming en bestrijding van ziekten bij de bijen van het grootste belang.

Wij betreuren het, dat in het overleg over de aanpassing van cursusgeldten noch afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap, noch de Rijksbijenteeltconsulent, noch de organisaties werden betrokken.

Wij zouden het alleszins billijk vinden, indien U de cursussen bijenteelt zou laten vallen onder de groep overige Ibo-cursussen met een tarief van f 1,50 per lesuur.

In Uw circulaire worden alle cursussen à f 250,- over één kam geschoren, ongeacht het niveau en het aantal cursussen, momenteel is dat 34 voor de bijenteeltcursussen, dus beduidend minder dan voor het Middelbaar Beroepsonderwijs (nr Va) en Economische Vorming toekomstige Ondernemers - EVTO cursussen - (nr VIIa).

Gezien het bovenstaande zouden wij U willen verzoeken Uw beslissing te herzien en de cursusgeldten vast te stellen zoals hierboven wordt gesuggereerd.

In afwachting van Uw spoedige berichten, verblijven wij met de meeste hoogachting,

namens het Hoofdbestuur,
J.J. Speelziek, algemeen voorzitter,
voorz. Bedrijfsraad v.d. Bijenteelt,
voorz. Proefbijenstand Ambrosiushoeve.

cc. D.B. Landbouwschap; Onderwijscommissie Landbouwschap; Imkersbonden LLTB, NCB, ABTB; Onderwijscommissie KNLC; Directie Landbouwonderwijs v.h. Ministerie L&V; Regionale Inspecties; KNBTB; NCBTB; Rijksbijenteeltconsulent; Commissie Onderwijs; Hoofdbestuur; Vaste Commissie Land- en Tuinbouw- Onderwijs; Tweede Kamerfracties; Consilentschap v.d. Tuinbouw, Aalsmeer; KNLC afd. Onderwijs redactie Nieuwsbrief; Dag. Bestuur NFO; Redactie Bijenteelt - Zuidelijke Bonden.

Wageningen, 22 juni 1982.

bijen
limerick

*Hij had nog maar één volk met 'n sof-moer,
die draaide hem ook nog een nep-loer!
Toch kreeg hij vertier
door een heel ander dier:
Konijn met nest onder de stalfloer*

Jaap Sparreboom, Meppel

NATIONALE HONINGKEURING

De Commissie Honing heeft in de afgelopen maanden het Reglement van de Nationale Honingkeuring onder de loupe genomen. Verschillende wijzigingen werden aangebracht, ook de indeling in klassen werd veranderd. Keuringsinstructies t.b.v. de honingkeurmeesters werden eveneens opgesteld. Deze kunnen door de honingkeurmeesters bij het Bijenhuis worden aangevraagd.

REGLEMENT NATIONALE HONINGKEURING

Doelstelling: Het bevorderen van een betere verwerking, verzorging en presentatie van imkerij-produkten.

Uitgangspunt bij de honingkeuring is honing, welke voldoet aan het geldende „Honingbesluit dd. 14 nov. 1978 van de Ned. Warenwet“.

ALGEMENE BEPALINGEN

1. Er mag alleen Nederlandse honing ingezonden worden.
2. Er mag alleen honing ingezonden worden, die door de bijen van de inzender zelf gewonnen is in het afgelopen seizoen.
3. Er kan in de volgende klassen worden ingezonden:

- klasse 1: vloeibare honing
- klasse 2: gekristalliseerde honing
- klasse 3: heide-honing
- klasse 4: kristalliserende honing en heide-melange honing
- klasse 5: zomer-raathoning
- klasse 6: heide-raathoning
- klasse 7: brokhoning
- klasse 8: wasbodems vanaf 1 kilo
- klasse 9: wasbodems vanaf 5 kilo
- klasse 10: honinggebak
- klasse 11: verpakking en opmaak
- klasse 12: experimentele vormgeving
- klasse 13: vlechtwerk (korven van stro en/of buntgras)
- klasse 14: siervlechtwerk van stro en/of buntgras

1. De keuring wordt gehouden op 4 september 1982. De keuring is niet openbaar. Alleen leden kunnen meedoen.
2. Inzendingen kunnen worden afgeleverd op **zaterdag 4 september** tussen 8.00 en 9.30 uur in café-restaurant „Bellevue“, Nassaulaan 30 te Assen. Bent U niet in de gelegenheid de honing zelf te brengen, probeert U het dan als afdeling gezamenlijk te doen. Inzenders krijgen een inschrijffnummer. Inzendingen worden onder nummer gekeurd.
3. **Inleggelden.** f 2,- per inzending. In de klassen 1 t/m4 gelden 3 flacons, gelijk van inhoud en vorm, uit één serie als één inzending.
4. **Keuring.** De keuring begint om 8.00 uur en is niet openbaar.
5. Per klasse mag met meerdere inzendingen worden deelgenomen.
6. Alleen flacons van 450 gr inhoud, mogen ter keuring worden aangeboden. Potten moeten tot de vulrand gevuld zijn.
7. **Etiketten zijn vereist.** Vanzelfsprekend mogen ten behoeve van de keuring op de etiketten naam en adres van de inzender niet voorkomen, deze mogen niet zichtbaar zijn.

8. **Beoordelingsnormen.** De jury beoordeelt in hoeverre de inzending aantrekkelijk is voor de konsument; zij let daarbij op kwaliteit, zuiverheid, verpakking en presentatie.
9. **Prijzen.** Een eerste prijs is 100 punten, een tweede prijs is 99 punten en een derde prijs is 98 punten. Op het oordeel van de jury is geen beroep mogelijk.
 - a. De Ridder van Rappard-wisselprijs wordt toegekend: aan de beste inzender, die tenminste 5 prijzen heeft behaald in de klassen 1 t/m 9.
 - b. De wisselprijs van het Ministerie van Landbouw & Visserij, wordt toegekend aan de tweede inzender, die eveneens 5 prijzen moet hebben behaald in de klassen 1 t/m 9.
 De winnaars van de wisselprijzen ontvangen tevens als blijvende prijs de Gouden resp. Zilveren Legpenning der Vereniging. Alle inzenders ontvangen tevens een oorkonde, waarop de klassen waarin zij eerste, tweede en derde prijzen hebben behaald, staan vermeld. Bij toekenning der wisselprijzen geldt als norm: In iedere klasse telt slechts de hoogst gewaardeerde serie mee. De klassen 11 t/m 14 dingen niet mee bij de toekenning der wisselprijzen en medailles.
10. De jury behoudt zich het recht voor om van inzendingen monsters te laten onderzoeken. De eventuele kosten, max. f 25,-, kunnen in rekening worden gebracht bij de inzender, indien het monster niet voldoet aan de wettelijke eisen.
11. **Afvoer van inzendingen.** Na sluiting van de Nationale Imkersdag door de alg. voorzitter.
12. Inzendingen blijven voor rekening en risico van de inzenders.
13. In alle zaken, waarin dit reglement niet voorziet, beslist de organisatiecommissie, zonedig in overleg met de jury.

OPMERKINGEN

1. Potten en deksels dienen schoon te zijn (geen plaksel, verf, honing e.d. aan pot of deksel). Aan de pot mag niet te zien zijn wat er vroeger heeft ingezet.
2. Meer inzendingen per klasse zijn toegestaan, mits er tussen de inzendingen duidelijke verschillen zijn (oordeel jury) in b.v. kleur, smaak, geur, rijpheid.
3. **Toelichting per klasse.**
 - Klasse 1: Vloeibare honing.
Deze dient geheel vloeibaar te zijn, helder en doorzichtig en mag niet langer dan gedurende 12 uur tot hoogstens 40°C worden verwarmd.
 - Klasse 2: Gekristalliseerde honing.
Deze dient volledig uitgekristalliseerd te zijn; oppervlak mag niet lopen.
 - Klasse 3: Heide-honing.
Heide-slinger of -pers-honing. Mag niet „lopen“ en moet de typische heidehoning-smaak, -geur en -consistentie hebben. Dopheide-honing valt niet onder deze rubriek.
 - Klasse 4: Kristalliserende honing en heide-melange honing.
Niet meer geheel vloeibare en nog niet geheel uitgekristalliseerde honing. Met het blote oog moeten kristallen waarneembaar zijn.
 - Klasse 5: Raat-honing.
Is honing in maagdelijke raat. Er mag geen kunstraat (ook geen extra dunne) gebruikt zijn. Een strookje voorbouw van maximaal 1/2 cm uitstekend is toegestaan.
 - Klasse 6: Secties zomerraathoning en heideraathoning.
Er mag geen kunstraat worden gebruikt.

Een strookje voorbouw van 1/2 cm uitstekend is toegestaan.

Klasse 7 : Brokhoning in flacons.

Dit is één stukje raathoning, geheel in een potje passend, opgevuld met vloeibare honing.

Klasse 10 : Honinggebak.

Dit mag zijn koek, cake, taart, koekjes e.d., tenminste 2/3 van de zoetende bestanddelen moeten bestaan uit honing, recept dient bijgeleverd te worden.

Klasse 11 : Verpakking en opmaak.

Aantrekkelijke presentatie-vorm van imkerij produkten (honing, was, propolis, koninginnegelei, stuifmeel, mede e.d.).

Klasse 12 : Experimentele vormgeving.

Expressie in de imkerij: etalage-, tafelstukken; borduurwerk; houtsnijwerk; bijen-tafereelen van brood, koek of was; foto's e.d.

PRAKTISCHE DAG Z.B.T.'s

Vertegenwoordigers van de Z.B.T.'s waren op 12 juni in het Bijenhuis aanwezig om deel te nemen aan de praktijkdag, die door de Ziektebestrijdingscommissie werd georganiseerd.

Het meest opzienbarende op deze dag was wel de ontdekking van drs. de Ruijter dat Varroamijten bestreden kunnen worden met doodgewone tabaksrook (zie elders in dit nummer). Dat de Varroa zich steeds verder uitbreidt en niet te stuiten is, is bekend; men houdt er ernstig rekening mee, dat de ziekte komend jaar ook in België de kop zal opsteken. Elk jaar echter dat wij de Varroamijt buiten de grens houden levert weer een jaar winst op voor de research op het gebied van bestrijdingsmiddelen.

Tijdens de uitgebreide pauze waren er een viertal stands waar men nader kennis kon maken met:

- 1. Microscopisch onderzoek van Varroapreparaten.**
- 2. Demonstratie van onderleggers.** Het grote probleem bij het gebruik van onderleggers vormen de diverse modellen kasten die bij de imkers in gebruik zijn. Eigenlijk kunnen we stellen dat onderleggers slechts functioneren in kasten met een losse bodem en kasten met een grote vliegspleet van tenminste 31 cm.
- 3. Darrebroedonderzoek.** Drs. Beetsma demonstreerde de methode om op biologische wijze eventuele aanwezigheid van Varroa aan te tonen. Een raam darrebroed wordt hiertoe in de diepvries gelegd. Na enige tijd zijn de larven dood en kunnen na het ontgelen uit de cellen worden geklopt en de eventuele Varroamijten zijn dan duidelijk waarneembaar in de celwand.
- 4. Zuigpompen.** In een van de voorgaande Groentjes werd een prijsvraag uitgeschreven voor het bedenken van een goedkope maar doelmatige zuigpomp. Negen inzendingen werden beoordeeld door een jury bestaande uit dhr. Beetsma, v.d.Eijnde en v.d. Steen. Het idee van de kruimeldief (Black & Decker), waaraan een zakje eventueel met zuigmond, kwam van dhr. Dekker (Amsterdam), J. de Wit (Ermelo) en J. v.d. Plaat (Zutphen). Dhr. A.B. Reeder (Zuidwilde) zag een mogelijkheid in het gebruik van een autostofzuiger met accu. De **derde prijs** ging naar twee inzendingen nl. van dhr. J.J. Kwak (Apeldoorn): schokbreker, waaraan gemonteerd een zuigmond en een jampot om de bijen in op te vangen; dhr. C. de Wit (Heerenveen): fietspomp (zie foto). Ook dhr. Le Mair (Elst) dacht aan een fietspomp met een zakje, maar daar deze minder geperfectioneerd was dan het model van dhr. Kwak viel de inzending niet in de prijzen. De **tweede prijs** ging naar dhr. den Uil (Ermelo), die een pomp had samengesteld uit materialen die bij een loodgietersbedrijf verkrijgbaar zijn (p.v.c. buis e.d.). Pluspunt was het grote zuigvolume van de pomp.

De **eerste prijs** werd gewonnen door dhr. A. Verdoorn te Erm, (van hem is ook de *praktische bijenweegschaal, uitvoerig beschreven in het Groentje 11/1980. - RED.*), die een zuigpomp construeerde uit een ontstoppingspomp voor gootstenen e.d., waaraan het Belgische zuigpompje was bevestigd, dat in de winkel verkrijgbaar is à f 32,50.

Afgesproken werd dat een uitgebreid verslag van deze dag zal komen in het september-nummer van INFO.

INFO (Kontaktorgaan voor Bijenteeltleraren) kwam in 1982 voor de eerste keer uit in juli. Oorzaak te weinig kopij en/of belangrijk nieuws. Hoewel het opheffen van INFO even ter sprake kwam werd toch besloten het te handhaven en uit te breiden in de richting van de Ziektebestrijdingsteams door het opnemen van nieuws, verslagen e.d.

Het CONTACTORGAAN VOOR BIJENTEELTLERAREN geeft informatie voor **alle** imkers.

Bel of schrijf naar het Bijenhuis.

Abonnement **slechts f 10,-** per jaar.

MIJTZIEKTE NOODZAAKT TOT VERVOERSVERBOD VOOR BIJEN

Persbericht Min. v. L.&V., nr., 190, d.d. 4-6-1982

In Vorden (Gelderland) zijn gevallen van mijtziekte geconstateerd. Om verdere besmetting te voorkomen is vanaf 8 juni a.s. rond de besmettingshaarden een gebied afgeboord waarnaar en van waaruit het vervoer van bijen verboden is.

Het gebied wordt als volgt begrensd: de gemeente Vorden ten oosten van de lijn die gevormd wordt door de Hengelseweg, vanaf de gemeentegrens met de gemeente Hengelo tot aan de T-splitsing met de Dorpsstraat-Ruurloseweg, de Stationsweg beginnend bij dit kruispunt tot aan de Burgemeester Galleestraat, tot aan de Almenseweg en verder de Almenseweg tot aan de gemeentegrens met de gemeente Warnsveld.

JAARVERSLAG 1981 STICHTING PROEFBIJENSTAND AMBROSIOUSHOEVE

In het verslagjaar werd het personeelsbestand met twee medewerkers uitgebreid: Nel van Gisbergen als laborante en drs. A. de Ruijter met als opdracht een Varroa-besmetting snel te herkennen. De deeltijdbetrekking van analist J. v.d. Steen werd in een volledige aanstelling omgezet.

De tuin

De groei van de houtige gewassen was zodanig, dat nog maar weinig te zien was van de vorstschade uit de strenge winter 1978/79. Er werd een groot aantal heesters opnieuw geplant. Van de kleinbladige cotoneasters ging opnieuw een aantal door ziekten (bacterievuur?) verloren. Er werd een lange rij vuilbomen aangeplant. We hopen t.z.t. de invloed na te gaan van snoei op de bloemvorming, de nectarafscheiding en het bijenbezoek. Tijdens de koudeperiode in de tweede helft van april kwam herhaaldelijk nachtvorst voor, zodat in 18 nachten via de bron moest worden beregend. Eind juni liet de bron het afweten na 21 jaar trouwe dienst, waarvan toenmaals slechts 10 jaar gegarandeerd. Een aangezochte firma bleek op zeer korte termijn bereid een nieuwe bron van 30 meter diepte te spuiten, waarmee we zeker 20 jaar hopen te werken.

Investerings in 1981

1. Nieuwe vliegkooien;
2. Nieuwe bron;
3. Slingerlokaal in de bedrijfsschuur gemoderniseerd en geïsoleerd tegen warmteverlies. Het lokaal is nu voor meerdere doelen te gebruiken.
4. Bedrijfsschuur en kantoorgebouw: energiebesparende werkzaamheden uitgevoerd.

Varroa-onderzoek

Drs. de Ruijter is gestart met een uitgebreid literatuuronderzoek van mogelijke chemische bestrijdingsmiddelen tegen de Varroa. Tevens heeft hij in het kader van dit onderzoek het Institut für Bienenkunde te Oberursel bezocht. Dhr. de Ruijter is verder als adviseur toegevoegd aan de Ziektebestrijdingscommissie van het Landbouwschap en heeft als zodanig een belangrijk aandeel gehad in de technische begeleiding van de ZBT's.

Het m.b.v. onderleggers verzamelde wasmul is door de ZBT's gebruikt bij het testen van onderzoeksmethoden. Voor routine-laboratoriumonderzoek bleek de alcoholmethode het meest geschikt (zie Groentje 9/1981). In het najaar zijn bij enkele grote imkers en op het bevruchtungsstation Schiermonnikoog onderleggers gelegd.

Suiker- en dekplankenproef

De invertsuikers Trim-O-Bee en een ander merk werden vergeleken met witte kristalsuiker op de resultaten van in- en uitwintering; een verschil in de resultaten kon niet worden aangetoond. Ook het gebruik van een geprepareerde zachtboard-dekplank, zoals in Duitsland veel wordt gebruikt, bleek geen invloed te hebben op de resultaten van overwintering der volken.

Zaadteelt bij asperges in de proeftuin te Venlo

De gunstige resultaten door plaatsing van bijenvolken werd opnieuw bevestigd.

Onderzoek van monsters bijen op ziekten en routine-onderzoek Acarapis-mijtlekte

Zie hiervoor het uitvoerige verslag van dhr. J. van der Steen in het Groentje 5/1982, p. 127.

Bestuiving blauwe bessen

De kooienproef te Swalmen werd herhaald en de positieve resultaten van vorig jaar werden bevestigd. Uit de proeven is gebleken dat aan plaatsing van bijenvolken tijdens de bloei veel meer aandacht moet worden besteed, geheel

overeenkomstig ervaringen in het buitenland. Het volgende overzicht laat dit duidelijk zien.

objekt	opbrengst in grammen per struik	
	1980	1981
1. zonder bijen	350	1400
2. met bijen	6200	3400
3. zonder bijen	400	700
4. met bijen	5000	5300

Gemiddeld besgewicht na bestuiving: 1gr/bes; zonder bijenbezoek: 0.8 gr/bes.

Vereniging „Vrienden van Ambrosiushoeve“

Met het bestuur vond regelmatig overleg plaats over de uit te voeren activiteiten. De demontabele voorlichtingsstand werd op een aantal evenementen getoond. Het belangrijkste was dit jaar de aanbidding van drie vliegkooien: afmetingen 2x2x3 meter. Deze werden door de „Vrienden“ niet alleen betaald, maar ook zelf gebouwd. Ze vormen een welkome aanvulling voor het nemen van meer proeven omringt met gewasbeschermingsmiddelen. De jaarvergadering vond plaats te Ospel (L).

Ir. J.J. Pettinga
(samenvatting: Ko Zoet)

OPEN DAG AMBROSIOUSHOEVE

Op zaterdag 11 september wordt van 10-16 uur een open dag gehouden. Het is de bedoeling dat ook groepen en excursies hiervan gebruik maken in plaats van elke zaterdag, zoals voorheen.

AANVRAGEN GEZONDHEIDSVRKLARINGEN 1983

Evenals vorig jaar zullen de aanvragen voor een gezondheidsverklaring ten behoeve van het reizen met de bijenvolken in 1983 bij het Consulentenschap moeten worden aangevraagd vóór 15 september 1982. Dit in verband met de organisatie van de monsternamen en het onderzoek van de genomen monsters in het laboratorium. De aanvraag moet schriftelijk worden ingediend bij het Consulentenschap voor de Bijenteelt, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek, tel. 013-425888. De aanvraag dient de naam, het adres en het postcodenummer van de imker te vermelden en het aantal bijenvolken waarmee gereisd wordt. Deze regeling geldt ook voor de imkers, die naar Schiermonnikoog reizen. In het september-nummer zal een toelichting op deze mededeling verschijnen.

De Rijksbijenteeltconsulent.

OPEN BRIEF AAN DE ORGANISATIES VOOR LAND- EN TUINBOUW

Zoals reeds hier en daar in de landelijke pers vermeld, dreigt ook de Nederlandse bijenteelt binnen afzienbare tijd te maken te krijgen met een besmetting door de gevreesde Varroa-mijt. De leden van het Ziektebestrijdingsteam Zuid-Veluwe, één van de 25 in dit verband opgerichte teams, willen via deze brief hun zorg hierover laten blijken.

Wij zijn ernstig verontrust over het naderen van deze bijenziekte, terwijl maatregelen ter bestrijding ervan of niet genomen worden of voorlopig nauwelijks effect zullen hebben. De schade voor de bijenteelt zal, zoals in andere landen reeds is gebleken, grote vormen aannemen. Maar de schade voor de imkers is zonder twijfel weg te cijferen bij die, welke de groente-, fruit- en zaadteelt zal treffen. Wat zal het verlies aan opbrengst zijn voor de Nederlandse teler en daarmee voor onze economie?

Wij vragen ons af of, met dit sombere beeld in het vooruitzicht, de financiële bijdrage voor onderzoek naar methoden van bestrijding en voor mankracht bij de bemonstering van bijenvolken niet veel groter zou moeten zijn. Uitbreiding van het personeel van het Consulentenschap voor de Bijenteelt, verantwoordelijk voor de bestrijding, is dringend gewenst.

Het is dan ook daarom dat wij U vragen via Uw organisatie aan de bel te trekken en alle mogelijke krachten te mobiliseren. **DE ZORG VAN DE IMKERS IS OOK UW ZORG!**
Exemplaren van deze brief werden verstuurd aan:
De Fruitteelt; De Boerderij; Boer en Tuinder; Ons Platteland; De Landbode; Groente en Fruit; Tuinderij; Vakblad Bloemisterij; Vakblad Groothandel aardappelen, groente en fruit; Fries Landbouwblad; Tijdschr. Zuidelijke Landbouw Maatschappij.

Namens het ZBT Z.-Veluwe
M. Simon, voorz.

VOORZITTERS VAN DE ZIEKTEBESTRIJDINGSTEAMS

Groningen: W.J. Faber, Sissinghestraat 8, 9494 RS Yde, ☎ 05906-1548.

Friesland: A. de Smidt, Ludingaweg 23, 8806 KD Achlum, ☎ 05178-5238.

N-Drente: J. van de Nieuwegiessen, Beilerstraat 5, 9415 TB Hijken, ☎ 05930-2781.

Z-Drente: C.J. Kroeze, L. van de Kwekebos 286, 7823 LN Emmen, ☎ 05910-20751.

Overijssel-W: A.H. Hartman, Beukenallee 15, 8019 BA Zwolle, ☎ 05200-18867.

Overijssel-O: J.W. Assink, Vermeerstraat 8, 7471 HV Goor, ☎ 05470-2529.

IJsselmeerpolders: G.W.M. van Zonneveld, Gondel 2715, 8243 CP Lelystad, ☎ 03200-28813.

Graafschap/Lijmers: H.W. Striekwold, Hoge Rokken 14, 7081 HT Gendringen, ☎ 08356-1252.

N.O.-Veluwe: E. Hoogeboezem, Oratoriumstraat 11, 7323 KW Apeldoorn, ☎ 055-626313.

N.W.-Veluwe: G.A. Verhagen, Ooievaarshof 39, 3862 KP Nijkerk, ☎ 03494-56562.

Z.-Veluwe: M. Simon, Joris van de Haagenlaan 2, 6418 LK Arnhem, ☎ 085-425514.

Betuwe: J.B. Oude Ophuis, Ressensestraat 1, 6681 DX Bommel, ☎ 08811-1456.

Utrecht: Mw. E. Verschoor-Kalff, Rijksstraatweg 60, 1396 JN Baambrugge, ☎ 02949-1267;
P. Wilminck, Arnhemseweg 64, 3832 GN Leusden, ☎ 033-942377.

N-Holland - Texel: R.T. Nolting, Bernhardlaan 71, 1791 XC Den Burg, ☎ 02220-3420.

N-Holland - Heiloo: L. Doornbos, Ewisweg 8, 1852 EK Heiloo, ☎ 072-332979.

N-Holland - Haarlem: Drs. J.D. Kerkvliet, Rustenburgerweg 16, 2061 JB Bloemendaal, ☎ 023-257314.

Z-Holland: Mw. J.M. van Heest-Verloop, H. Marsmanlaan 35, 2624 TJ Delft, ☎ 015-561613.

Z-Holland - Zuid: T. Niewold, Gootsehoek 23, 3238 XA Zwartewaal, ☎ 01887-2585.

Zeeland: J. Fluyt, St. Domusstraat 23, 4301 CM Zierikzee, ☎ 01110-3515.

W-Brabant: C. Bogaerts, Klein Wolfslaar 14, 4854 PK Bavel, ☎ 01613-1523.

M-Brabant: E. Kahle, Duyvekotstraat 3, 5066 BP Moergestel, ☎ 04243-1498.

O-Brabant: F.P. Bohlmeijer, Heistraat 7, 5351 PN Berghem, ☎ 04123-1477.

Z-Limburg: Ing. J.Ch.J. Kooijman, Leyenbroekerweg 110, 6132 CH Sittard, ☎ 04490-15823.

M. en N.-Limburg: G. Hanssen, Kappert 2, 6086 PA Neer, ☎ 04759-1876.

Ziekte is geen schande, onverschilligheid wel. Neem bij verdacht gedrag van Uw volken contact op met de voorzitter van Uw Z.B.T.

SPUITSCHADE FLEVOPOLDER

In een volgend nummer van het Groentje wordt hierop nader ingegaan.

onderwijs demonstratie voorlichting

EXAMEN PRAKTISCH IMKER 1982

Van de 10 kandidaten die zich aangemeld hadden voor het examen Praktisch Imker op 27 en 28 mei in het Bijenhuis te Wageningen slaagden er 8, t.w. H.J.J. Feikens (Veendam), Th. Frehse ('s-Gravenhage), L. van Gelderen (Rijswijk), G. Kruijt (De Meern), M.L. Louws (Middelburg), C.I.A. Schulze-Wolters ('s-Gravenhage), A.H. Verboven (Serooskerke, Walch.) en H.M. de Weij ('s-Gravenhage). Bij dezen onze hartelijke gelukwensen!

CURSUSGELDEN BIJENTEELTCURSUSSEN

Half mei kregen wij, en ook afdelingen, die regelmatig cursussen organiseren van het Ministerie van Landbouw bericht dat de cursusgelden zouden worden verhoogd. Begin juni kwam op dit schrijven een vervolg, de cursusgelden werden verhoogd tot **lieft f 250,- per bijenteeltcursus** en wel met ingang van 1 augustus a.s.

De Commissie Onderwijs gaat hiertegen de nodige stappen ondernemen. Van de resultaten houden wij u op de hoogte.

(zie alvast het Laatste Nieuws in dit no.-RED.).

Tekening: Ko Zoet

BIJEN OP DE TV

De Leidse Milieu-bijenmarkt op 12 juni werd op 5 juni aangekondigd via het programma Toeristische Tips, terwijl Van Gewest tot Gewest er een impressie van maakte, die later in de tijd op het scherm komt.

De NCRV zendt op zondag 18 juli over Nederland 1 om 19.45 uur de grote magnifieke film over Bestuiving uit, waarvan in het programma Ja Natuurlijk onlangs al enkele gedeelten werden vertoond.

In Nieuw Zeeland verscheen op 2 december 1981 een zegel met een nominale waarde van \$5,- met de afbeelding van de nieuwe aangebouwde vleugel aan het Parlementsgebouw te Wellington. Deze aanbouw heeft in de volksmond de benaming „Beehive“ (Bijenkorf) gekregen. De vorm van het geheel roept inderdaad associaties op met een strokorf.

In 1918 werden de nieuwe gebouwen van het Parlement te Wellington in gebruik genomen. Van oorspronkelijke bouwplannen werd slechts een deel uitgevoerd; een zuidelijke vleugel, een koepel boven de hoofdingang en beeldhouwwerken bleven vooralsnog achterwege. In het begin van de zestiger jaren werd besloten de bestaande gebouwen met moderne nieuwbouw uit te breiden om zodoende de reeds jaren ontoereikende accommodatie te verbeteren. Dat werd tenslotte de „Beehive“, door de Nieuw Zeelandse Rijksarchitect Sir Basil Spence. Het is een elf verdiepingen tellend betonnen gebouw, bekleed met graniet en marmer; de dakbedekking is van koper.

Deze gegevens zijn ontleend aan de aankondiging van de Nieuw Zeelandse Postdienst.

Geen echte bijenkorf dus, al zullen in en rond deze constructie het gezoem van stemmen en andere geluiden alsmede de aanwezigheid van zeer veel mensen ongetwijfeld meermalen aanleiding geven tot het trekken van vergelijkingen met de welbekende strokorf.

Elke verzamelaar van „de bij in de filatelie“ zal zelf moeten uitmaken of de naamsverwantschap en de beeldgelijkenis van dit bouwwerk van voldoende waarde worden geacht dit zegel in de verzameling op te nemen. Hier speelt de persoonlijke opvatting van het thema een rol.

A. Smit, 's-Gravenhage

PERSONALIA

Op vrijdag 4 juni werd in de Regionale Groenschool aan de Hervensebaan te 's-Hertogenbosch officieel afscheid genomen van de heer H.J. van Gool in verband met diens pensionering. De heer van Gool was laatstelijk redacteur-secretaris van de Stichting Maandblad Land- en Tuinbouwonderwijs. Daarnaast en daarvoor was hij voorzitter-lid van vele

commissies ter ontwikkeling van het agrarisch onderwijs, leraar in algemene dienst en directeur van de lerarenopleiding. Voor de VBBN is hij een goede bekende, die niet alleen ruim 40 jaar „in de bijen“ werkt, maar lange tijd zeer veel imkers of zij die het worden wilden de weg heeft gewezen door middel van zijn voortreffelijke boek „Bijenhouden met succes“. Algemeen Voorzitter J.J. Speelziek heeft dan ook terecht van onze waardering op de drukbezochte receptie blijk gegeven. De heer C. Pater Jzn. zal als HB-lid en als Voorzitter van de Commissie Onderwijs van de VBBN binnenkort in een artikel voor het Contactorgaan voor Bijenteeltleraren uitvoerig terugkomen op de verdiensten van de heer Van Gool voor de bijenteelt in het algemeen en voor het bijenteeltonderwijs in het bijzonder.

Het getekende portret sierde de cover van het Maandblad voor het Land- en Tuinbouwonderwijs van juni 1982, dat vanzelfsprekend voor het overgrote deel was gewijd aan de scheidende hoofdredacteur.

In dezelfde aflevering van het Maandblad stond ook een verslag van een ander afscheid in verband met pensionering, namelijk dat van P.A.M. van Dongen op 30 maart als directeur van de lagere agrarische school De Brug te Steenberg. Ook hij vond daarnaast tijd voor veel andere activiteiten, zo was hij jarenlang adviseur van de Boerenbonden en KPJ-afdelingen in West-Brabant. Zijn grote bekendheid kreeg PAM echter als hoofdredacteur van het maandblad Bijenteelt van de Zuidelijke Bonden, een functie waarvoor hij nu waarschijnlijk iets meer tijd krijgt.

Piet van Dongen blijft een oogje in het zeil houden, want hij blijft huizen in de eraan gelegen directeurswoning (foto: P. Hanssen).

Het park, de kruidentuin en het bijenpaviljoen, het was allemaal 39 jaar lang toevertrouwd aan een belangrijk medewerker van het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem, de heer J. van der Ende, die op 2 april met verdiend pensioen ging. In de Bijdragen & Mededelingen (1/1982), een uitgave van de Vrienden van het NOM, staat over hem een uitstekend artikel met karakteristieke foto's. Samen met hem nam het hoofd van de afdeling Realia drs. J. de Kleyn afscheid en diens voorganger mr. Smit heeft als imker de huidige „inhoud” van het in 1962 bij het gouden jubileum van het museum door de Vrienden geschonken Bijenhuis grotendeels bij elkaar „gescharreld”. Van der Ende volgde Jacobs (bekend van het samen met Maagendans uitgegeven boekje „De oude imkerij”) op als inmiddels volleerd imkermeester. Hij acht het van groot nut dat het museum ook na zijn vertrek bijen blijft houden en dat kan volgens hem best op meer plaatsen dan nu het geval is.

Directeur dr. F.J.M. van Puijenbroek speldt J. van der Ende een koninklijke onderscheiding op.

EVENEMENTEN OVER DE GRENS

In het Natuurhistorisch Museum aan de Kasernenplatz in het Zwitserse Luzern is tot 5 september een interessante expositie ingericht over bijen en bijenteelt. Behalve een levend bijenvolk en vele voorwerpen wordt ook vrijwel continu de prachtige, 35 minuten durende kleurenfilm Wunderland im Bienenstand op het videoscherm vertoond. Dagelijks geopend van 10-12 en van 14-17 uur, maandags gesloten.

Het 5e jaarlijkse congres van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond heeft plaats op 15 en 16 oktober in het Limburgse Universitair Centrum te Diepenbeek. Het is niet alleen een ontmoetingsfeest, maar er moet hard gewerkt worden. Dat blijkt wel uit het grote aantal zittingen, waarbij talloze onderwerpen aan de orde zullen komen. De eerste dag draagt als thema „Sociale insecten met als voorbeeld de Honingbij”, waarbij causerieën van de doctores F. Jacobs, H.H.W. Velt-huis, N. Koeniger, G. Koeniger, M. Asperges en V. Casteels het uitgangspunt vormen voor theoretische studie. De

Bij het ter perse gaan van dit nummer werd bekend dat op 18 juni de grote bioloog en bijenonderzoeker Karl von Frisch op 96-jarige leeftijd in München zou zijn overleden. Zodra daarover meer zekerheid is zal er op niet al te lange termijn voldoende ruimte in het Groentje beschikbaar zijn hem in een uitvoerig levensbericht op waardige wijze te herdenken.

Karl v. Frisch

tweede dag staat in het teken van „Nieuwe inzichten in praktisch imkeren”, waarbij dr. J.P. van Praagh en dr. E. van Schoonenberghen het team van inleiders zullen komen versterken. Het volledige programma wordt opgenomen in het maandblad van de KVIB en ligt ook ter inzage op het Bijenhuis te Wageningen.

Honingmicroscopie en bijenanatomie komen aan de orde op een conferentie van bijenhouders in Cardiff (Wales): University College, 10-12 september. Inlichtingen: Dr. Picard, Bee Research Unit, Zoology Department, University College, Cardiff CF1 1XL, England.

In het zelfde weekend, maar dan tot 13 september, houdt de Union Nationale de l' Apiculture Française (UNAF) haar 4e nationale congres in Colmar (Elzas). Er is dan ook een tentoonstelling, die daarna te zien zal zijn in Parijs: hoofdkantoor en redactie van „La Revue Française d' Apiculture”, 26, Rue des Tournelles, 75004 Paris.

Inmiddels bestuderen waarschijnlijk voornamelijk Amerikaanse imkers de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van bijenonderzoek en bijenteelt een maand lang op een werkcongres in het landbouwttechnisch instituut van de universiteit van Ohio te Wooster. Drie weken theorie en één week praktijk van 12 juli tot 7 augustus. Dat kan helpen en doet even denken aan de cursus, die H.A. Beil in zijn bijenpark te Dinxperlo gaf gedurende de hele maand juli van het jaar 1902. Dat is maar liefst 80 jaar geleden. Over modern gesproken! Wie het programma nog eens naleest in het Contactorgaan voor Bijenteeltleraren van oktober 1980 komt tot de ontdekking dat vorm en inhoud bovendien modern, om niet te zeggen hyper-modern zijn.

JULI - HOOIMAAND

In goede jaren zwermen de bijen nog in deze maand; in middelmatige jaren houdt het reeds in het begin van deze maand op, doch in goede jaren kan men ook alleen tot den 10 Julij groote zwermen bekomen; na dezen tijd moeten hoofd- en nazwermen met elkander vereenigd worden. In het algemeen zorge men, dat in het midden van deze maand, noch onder de oude korven, noch onder de zwermen een korf zij, aan welken het aan volk ontbreekt; want een goed bijenhouder moet altijd zorgen, dat zijne korven wel bevolkt zijn, omdat de volkrijkste korven in evenredigheid der minder bevolkten, minder voedsel behoeven en in het algemeen noch voor roovers, noch voor ziekten zoo zeer zullen behoeven te vreezen.

AUGUSTUS - OOGSTMAAND

Ook in deze maand komen nog nazwermen, die geen ander nut aanbrengen, dan dat men daarmede andere korven kan versterken. Soms trekt ook wel van een vroeger zwerm de zoogenaamde jufferzwerm af; dezen doet men dadelijk bij eenen anderen korf in.

De bijen trekken thans veel honig uit de boekweit en de heide, doch worden op het einde dezer maand reeds door roovers aangevallen, hetgeen alleen door het vereenigen der zwakke stokken kan worden voorgekomen.

Voor al zorge men, dat een korf niet moederloos (wijzelloos) blijve, 't geen dadelijk het rooven bevordert zou; hierbij evenwel zij aangemerkt, dat de bij niet roofd, tenzij daartoe gelegenheid is, waarom de bijenhouder ook moet zorgen, geen honig in zijnen stal te storten of openingen in de korven te laten, en wat des meer zij.

Foto's naar oude prentbriefkaarten uit de collectie van Baldi C. Dekker te Oostwoud, N.H.

BIJBLIJVEN MET BIJEN

Thieme's Bijenboek van Ted Hooper, uit het Engels bewerkt en vertaald door W. du Bois; ill. Elisabeth Winson; oorspronkelijke titel: *Guide to Bees and Honey*; ISBN 90-03-95750-9; geb. f 39,50.

Een vloeiend verhaal waarin de schrijver niet dwingend voorschrijft hoe u het moet doen, maar schetst hoe hij het zelf in dertig jaar imkeren heeft gedaan. Het is een boek praktijkervaring waarin weinig ontbreekt, zonder theoretische hoogstandjes of spectaculaire nieuwe ontwikkelingen.

In de zwermtijd wordt uitgegaan van het vliegermodel en het vroegtijdig kweken van jonge koninginnen.

Ook zaken als gewapende kunstraat, bodemventilatie en een zorgvuldig opgezette administratie komen aan bod, terwijl veel aandacht wordt besteed aan het oogsten en verwerken van honing.

Toch ook een kanttekening met vraagteken. Hooper gaat er vanuit dat geknipte koninginnen (pas) met de voorzwerm vertrekken als de eerste jonge koningin uitloopt, hetgeen me een gewaagde veronderstelling lijkt. Maar verder, voor beginner en meer gevorderde een goede aankoop en veel uurtjes leesplezier.

Ko Zoet

Gerhard Oberländer „De wereld van de Bijen“; uitg. C. de Vries-Brouwerd, Antwerpen/Amsterdam; prijs f 18,90.

Momenteel komen er veel boeken over bijen op de markt voor volwassenen maar ook voor kinderen. Lang niet allemaal zijn ze het aanschaffen waard. Dit geldt vooral voor de kinderboeken, die nogal eens verwarrend werken door de veelheid aan informatie in beknopte vorm.

„De wereld van de Bijen“ daarentegen kan ik voor jongeren van 7 tot 12 jaar zeker aanbevelen. Op prettige leesbare wijze wordt elementaire kennis over het bijenvolk overgedragen. Ook de vrolijke en duidelijke illustraties dragen hiertoe in hoge mate bij.

Het boek is verkrijgbaar bij het Bijenhuis.

T.R.

bijenplant in beeld

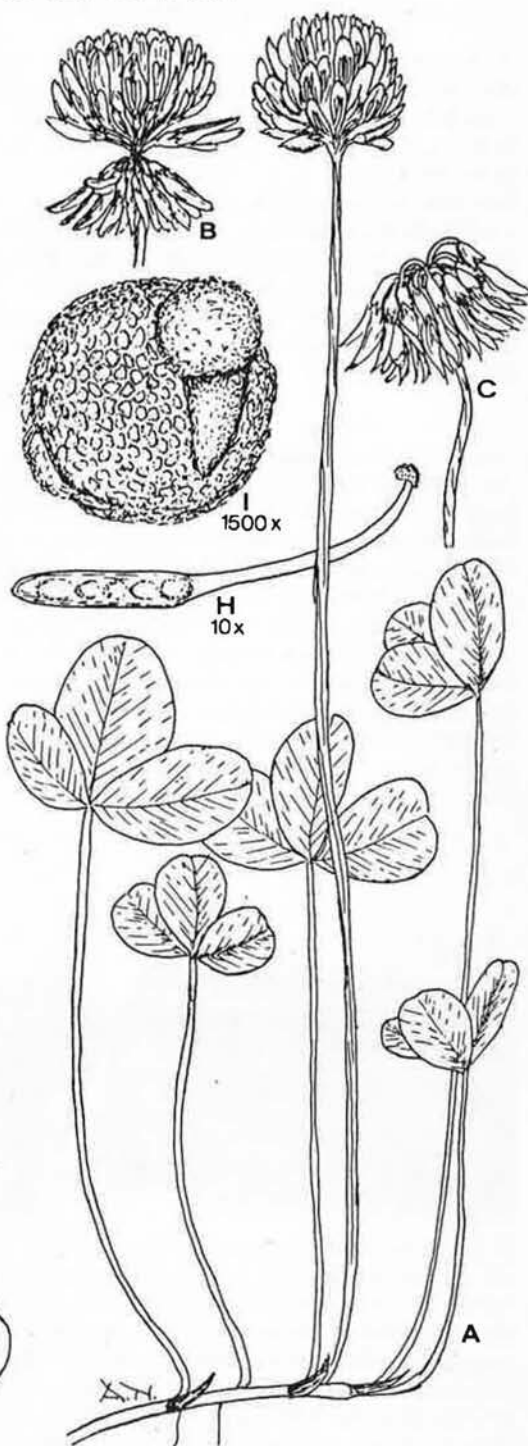
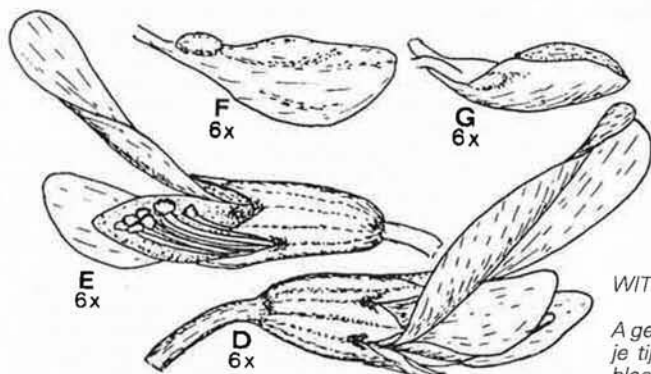
witte klaver

De witte klaver behoort tot de belangrijkste drachtplanten in ons land. De plant bloeit van juni tot in augustus en levert dan in grote mate stuifmeel en nectar. Het is een overblijvende plant, die tot de familie van de Vlinderbloemigen behoort. Niet zelden zijn de planten in grote aantallen te vinden langs wegbermen en in weilanden. Ze wortelen ondiep en nemen, behalve zure grond, elke grondsoort voor lief. De bloemen staan in hoofdjes bij elkaar en hebben een roomwitte kleur. Ieder hoofdje bevat gemiddeld 100 bloempjes. Eerst staan de bloemen schuin omhoog. Zodra de bestuiving heeft plaatsgevonden, buigen ze naar beneden en verwelken. De bloemkroon heeft vijf kroonbladeren, waarvan de bovenste, de vlag, het grootste en daarom ook het meest opvallende is. Onder de vlag zijn de twee vleugels of zwaarden, die samen de kiel omvatten. De kiel bestaat uit twee aaneen gegroeide blaadjes, die de stamper en de 10 meeldraden omsluiten. 9 meeldraden zijn aan de basis met elkaar vergroeid en vormen daar een gootje, waarin de nectar wordt afgescheiden. Een tiende meeldraad is vrijstaand. Het vruchtbeginsel heeft de vorm van een peul, waarin zich 7 zaden kunnen ontwikkelen. De kroonbladeren zijn plaatselijk met elkaar vergroeid en vormen aan de basis een buisje met een lengte van 3 mm; bij de Rode klaver is dat buisje 7 mm lang. Bij het puren van de nectar drukt de bij de vleugels en daarmee ook de kiel naar beneden, waardoor de stempel en de helmknoppen in aanraking komen met de onderzijde van het insect. Na het bijenbezoek komen kiel en vleugels weer omhoog, waardoor de meeldraden en stamper weer in de kiel worden geboren.

Er komen bloemen voor met meer dan 10 meeldraden en ook bevinden zich soms twee stampers met ieder een vruchtbeginsel in één bloem. Bij de Witte klaver is het voor de zaadvorming noodzakelijk dat stuifmeel van een andere plant wordt overgebracht. Bijenbezoek is daarvoor een vereiste en daarom van groot belang. Het stuifmeel wordt de gehele dag door afgegeven met het maximum op het midden van de dag. Het stuifmeel behoort tot de pollensoorten die het best werkzaam zijn voor de bijen. Het heeft een hoog gehalte aan stikstof. De korrels hebben drie kiempopeningen, die in een verticale groef liggen.

In graslanden is de Witte klaver een belangrijke plant, omdat zij zorgt voor een natuurlijke stikstofbemesting van de bodem. In symbiose met de plant leeft de bacterie *Rhizobium*, die de stikstof bindt. Zowel bovengronds als ondergronds heeft de Witte klaver veel te bieden.

Arjen Neve

WITTE KLAVER (*Trifolium repens* L.):

A gedeelte van de plant met bloemhoofdje; B bloemhoofdje tijdens de bloei; C uitgebloeide bloemen; D bloem; E bloem waarvan de helft van de kroonbladeren is weggenomen; F vleugel; G kiel; H stamper met vruchtbeginsel; I stuifmeelkorrel.

DE BIJENTUIN OP DE FLORIADE

Door bemiddeling van mevrouw D.M. Visser-Borgman ontvingen wij een uitvoerig verslag van tuinarchitect J.W. van der Meeren, de ontwerper van de Bijentuin rond de Bijenschans op de Floriade '82 te Amsterdam.

Een samenvatting daarvan kan in het Groentje eenvoudigweg niet ontbreken, omdat er een toenemende belangstelling bestaat voor de bijenweide in het algemeen en voor drachtplanten in het bijzonder. Die interesse is terecht en zelfs noodzakelijk om de bijen het leven in ons goede vaderland niet zuur, maar blijvend zoet te maken.

Redactie

Toen in 1977 het programma voor het indelingsschema regionaal park Gaasperplas werd opgesteld, waarin de Floriade '82 gehuisvest kon worden, kwam mijn wens naar voren in dit deel van de stad een bijenschans aan te leggen, omdat een belangrijke zone in dit recreatiegebied bestemd zou worden voor de aanleg van heemtuinen ter aanvulling van de reeds bestaande in de stedelijke agglomeratie. Met steun, kennis van zaken en vooral enthousiasme van de Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt werd mijn wens omgezet in een vast programmapunt, nl. een vaste bijenschans met bijentuin.

Al snel daarop kon de lokatie worden bepaald: een terrein van ca. 750 m² in de z.o.-hoek van het park, tussen de heemtuinen en grenzend aan de Gaasperplas. Bomen en struiken vormen aan die zijde de ruggegraat van deze bijenweide en zijn naast een goede bescherming voor de schans zelf bepalend voor het micro-klimaat van vele kruidachtige gewassen. Door verdere beplanting is getracht deze vrij kleine ruimte intimiteit en sfeer te geven, terwijl de doorkijk naar het water een verrassend element vormt.

De tuin is niet alleen bedoeld om de bijen te voeden, maar de bezoeker vooral het grote scala aan drachtplanten te tonen met het accent op de sierwaarde en de gebruiksmogelijkheden voor eigen tuin. In feite

duis een sortimentstuin, waarbij het arrangement en de etikettering hopelijk stimulerend werken bij de aanplant van bijenplanten in particuliere en volkstuinten. De informatie die in de schans wordt verstrekt is een uitstekende aanvulling over de rol die de bijen spelen in het planteleven en omgekeerd.

Bij het beplantingsschema is terdege rekening gehouden met het permanente karakter van het geheel, zodat van het prille voorjaar tot de late herfst voldoende bloemen aanwezig zijn om de bijenvolken te onderhouden. Aangelegd zijn 18 ha houtachtige gewassen (bomen en struiken) en 5 ha kruidachtige gewassen, verdeeld over 50 ha park, voor onze Floriade-bijen goed bereikbaar (vliegafstand max. 800 m). In de loop van de komende jaren zal dit areaal nog eens met 80 ha worden uitgebreid (vliegafstand tot 2,5 km).

In dit expositiejaar is het terrein van de Floriade voor de bijen helemaal een eldorado. Als buren bloeiden hier op 2500 m² ongeveer 400 appel-, 90 pere- en 30 pruimebomen met daarnaast een kleinfruitswekerij van 1100 m², terwijl in de omgeving vele akker- en landbouwgewassen werden gepoot en ingezaaid, waarvan het koolzaadperceel al flink heeft gebloeid. Op het vastplanten-eiland van 2 ha geven ruim 60.000 overblijvende planten ook na 1982 een bonte kleurenpracht te zien, die ook voor de bijen hoogst aantrekkelijk zal blijven! Hetzelfde geldt voor het arsenaal van één miljoen bloembollen, die zich in de toekomst ongetwijfeld tot een veelvoud zullen vermeerderen.

De bijentuin is een voorbeeld van wat een bijenweide kan zijn. Opzet en sortering maken er een kleinood van, nu en in de komende jaren.

ENQUÊTE ZWERMVERHINDERING

In Groningen, maar ook in Limburg werden we afgelopen najaar (1981) regelmatig geconfronteerd met imkers die vertelden dat ze vreemde zwermen hadden geschept. Niet alleen bij de verspreiding van de *Acarapis-mijtziekte*, maar ook bij de verspreiding van de *Varroa-mijtziekte* (*hier gelukkig nog niet van toepassing*.-RED.) spelen verliezen en het vangen van vreemde zwermen een belangrijke rol.

Deze twee zaken, de constatering van de talloze zwermen die rondvliegen en de noodzaak om te komen tot een gedegen zwermverhinderend, hebben tot gevolg gehad dat ik een enquête heb gehouden. In deze enquête heb ik getracht te achterhalen hoe het in Groningen precies gesteld is met de zwermverhinderend. Daarnaast is geprobeerd een beeld te krijgen van de wijze waarop men imkert.

De resultaten van de enquête staan in het verslag. Achteraf zijn de resultaten van de enquête een aantal malen besproken met de betrokken imkers. Uitgangspunt voor de discussie was of er een mentaliteitsverandering bij de imkers moet komen, die als resultaat heeft een gedegen zwermverhinderend en een bewuster imkeren?

De besprekingen verliepen als volgt: de resultaten werden voorgelegd, waarna een discussie volgde met als leidraad een aantal concrete vragen. Deze vragen werden in groepjes beantwoord. De antwoorden kwamen op een flap terecht, waarna de flappen plenair werden besproken.

De resultaten van deze discussie kunnen als uitgangspunt dienen voor voorlichtingsactiviteiten in de toekomst.

Wordt een mentaliteitsverandering t.a.v. de zwermverhinderend noodzakelijk gacht en welke redenen liggen hieraan ten grondslag?

Het overgrote deel van de aanwezige imkers vond een verandering van de mentaliteit t.a.v. zwermverhinderend noodzakelijk uit een oogpunt van ziektepreventie en om overlast in een woongebied te voorkomen.

Wat zijn de redenen dat een grote groep imkers hun volken laten zwermen, hetzij alleen de voorzwerm laten afkomen, hetzij alles 'natuurlijk' laten zwermen?

Nogal wat imkers zijn de mening toegedaan dat natuurzwermen beter zijn. Het zwermen kun je beschouwen als een soort natuurlijke selectie, waarbij op het juiste tijdstip jonge koninginnen worden gekweekt. Daarnaast zou een groep imkers neigen naar het imkeren 'oude stijl' uit nostalgische overwegingen. Vaak komt ook het feit voor, dat men het een mooi natuurgebeuren vindt, wat men graag ziet gebeuren. De meerderheid van de imkers is echter van mening dat daarnaast een aantal negatieve factoren van invloed zijn: gebrek aan kennis; onkunde; een ongeïnteresseerde 'laat maar waaien mentaliteit'; niet gemotiveerd imkeren, waardoor men geen acht slaat op de volken of onnauwkeurig werkt; géén tijd of te laat met de zwermverhinderend beginnen of men heeft moeite de koningin te vinden. Deze laatste factor wordt als zeer bepalend ervaren (78% zoekt de koningin op).

Wat zijn de knelpunten bij het maken van een kunstzwerm, waardoor toch vaak een zwerm afkomt?

Een belangrijk knelpunt is, dat men niet nauwkeurig de doppen breekt; vooral bij het maken van de veger is men hierop niet bedacht. Het bepalen van het tijdstip wordt ook als een 'bottle-neck' ervaren. Het resultaat hiervan is dat vaak te laat met de zwermverhinderend wordt gestart. De vegers zijn over het algemeen sterk. Neemt men geen broed af tijdens de zomerdracht of laat men het volk niet afvliegen dan is een zwerm vaak het gevolg.

Niet onbelangrijk is het feit, dat de hoofdvolk vaak te klein zijn om er een veger van te maken. Bij het nalaten hiervan is de kans op zwermen groter. Tot slot blijkt nog niet iedereen op de hoogte te zijn van het feit, dat men op de 13e dag de doppen in de namiddag moet breken.

Welke mogelijkheden ziet u om de zwermverhinderend te verhinderen?

Een groot gedeelte van de imkers was van mening dat de specifieke en leesbare voorlichting over zwermverhinderend ontbreekt. Deze informatie dient theoretisch, maar vooral praktisch van aard te zijn. Anderzijds denkt men aan de scholing van de beginnende imkers. Ook wordt gedacht om ervaren imkers bij dit punt in te schakelen. Tenslotte kunnen georganiseerde imkers meer propaganda maken voor het maken van een kunstzwerm, waarbij gewezen kan worden op de noodzaak van het volgen van een cursus.

Wat vindt u van de constatering dat het peil waarop geïmkerd wordt laag is, en vindt u dat daaraan iets gedaan moet worden?

De meningen lopen uiteen van teleurstellend tot volgens verwachting. Een grote groep deelt echter de mening dat het peil laag is. De vraag wordt echter terecht gesteld wat de norm hierbij is. Men is van mening dat er wel iets aan gedaan moet worden, waarbij het initiatief van de imkers zelf uit zou moeten gaan.

Wat zijn volgens u de oorzaken van dit lage peil?

Men vindt dat het gebrek aan kennis, de onkunde of het overtuigd zijn van de gevolge eigen methode de belangrijkste oorzaken zijn. Een gebrek aan leraren bijenteelt is wellicht een dieperliggende oorzaak. Daarnaast spelen natuurlijk zaken als het nonchalante imkeren, de ongemotiveerdheid en het gebrek aan tijd een rol. Een grote bepalende factor is echter dat men met te kleine volken werkt.

Wat zou men kunnen doen om dit peil te verhogen?

Er is behoefte aan voorlichting; leesbare en eenvoudige informatie in de bijenteeltbladen, als wel informatie door deskundigen verstrekt. D.m.v. werkgroepen (afdelings- en/of kringniveau) kunnen de onderlinge contacten versterkt, praktijkervaringen uitgewisseld en fouten besproken worden. Forumdiscussies werden in dit verband ook genoemd. Cursussen zijn een andere mogelijkheid om tot kennisvermeerdering te komen. Het betrekken van ervaren imkers bij deze activiteiten dient overwogen te worden. Men was van mening dat de activiteiten parallel moeten lopen met de werkzaamheden die men in de volken gaat verrichten. Een goede selectie van moeren en het werken aan drachtverbetering zijn ook factoren die een bijdrage kunnen leveren aan een hoger peil.

Doelen m.b.t. de voorlichting:

- wijzen op de noodzaak van een mentaliteitsverandering;
- informatie verstrekken over het kwalitatieve verschil tussen natuur- en kunstzwermen;
- eenvoudige en praktische informatie over zwermverhinderend;
- het initiëren en stimuleren van activiteiten die leiden tot een gedegen zwermverhinderend;
- het bepalen van normen wat betreft het peil van imkeren;
- het initiëren en stimuleren van activiteiten die kunnen leiden tot bewuster imkeren.

Ing. J.H.P.M. van den Eijnde, Zwolle

HONING is PUUR natuur! Welk ander voedingsmiddel nog meer?

't Was goed vliegweer voor de Sedum in 1981 hopelijk ook dit jaar.

Foto's: A.J. de Reus, Dieren

APIS MELLIFICA LIMBURG

In dit schrijven verder genoemd de Limburgsche bij. De Limburgsche bij heeft de navolgende kenmerken:

- * De kleur was in de middeleeuwen mergelwit, maar is door de komst van de kolenmijnen en onder invloed van het Darwinisme koolzwart geworden.
- * Het grootste gedeelte van het jaar is zij zwermtraag, maar in de maand mei zeer zwermvlug. Zwermen hangen meestal aan hoge bomen en op andermans eigendom.
- * Het karakter kan variëren van zachtvaardig tot enorm steeklustig. Over de raszuiverheid dient het volgende te worden opgemerkt: In tegenstelling tot de Nederlandse bij - die zuiver Germaans is - is zij aan het begin van onze jaartelling reeds gekruist met Romaanse bij, later voornamelijk met Spaanse en Franse bij. Door de ligging van Zuid-Limburg aan de voet van de Eifel - waar een guur klimaat heerst - is zij door kruising bestand tegen de strengste winters.
- * De Limburgsche bij heeft Bourgondische eigenschappen door kruisingen met bijen uit Wallonië en het Land van Herve.

Door kruising met bijen uit het Rijnland - die weer beïnvloed zijn door een zuiver Duits-Germaans ras - is de Limburgsche bij zelfs van Dietsen-bloede. Door steeds meer bastaardering - in tegenstelling tot de Nederlandse bij - is het gevaar voor inteelt nihil bij kruising met bijen uit Belgisch Limburg.

Ondanks langdurige overheersing door het superioriteitsgevoel van genoemd Germaans ras heeft de Limburgsche bij zich weten te handhaven.

We willen de Limburgsche bij behouden en zullen dat bereiken door het vestigen van bevruchtungsstations op de steenberg van de voormalige mijnen. U kunt helpen door geld te storten op een gironummer, hetgeen nog gepubliceerd zal worden.

De Stichting tot Behoud van de Limburgsche bij dankt U bij voorbaat.

M. Herbergs, Simpelveld

't Is een bijzondere bij, en dat is 't. - RED.

RECTIFICATIE BOERENKASTJE

Met het onderschrift bij het tweede boerenkastje in de eerste kolom van pag. 121 (mei-nummer) slaan de schrijvers van „Joegoslavische bijenkastjes“ de plank letterlijk mis met de betekenis „Twee honden vechten enz.“ De zeer bekende afbeelding, die op veel notaris- en advocatenkantoren te vinden is te zien, heeft als onderschrift: „Wie pleit om een koe,

geeft er één toe“. De melker is daarbij de advocaat en de twee andere personen zijn ruziënde boeren.

A. van Dam, Wehe-den Hoorn

NOG EEN COMMENTAAR OP „VARROA OP DE STOEP“

Omdat ik persoonlijk de moeilijkheden heb gezien die ontstaan door besmette bijen met de Varroa-mijt, ben ik van mening dat dr. H.H.W. Velthuis in zijn commentaar op het artikel van dhr. Ko Zoet voor wat Nederland betreft heldere en klare wijzen heeft geschonken, waar naar geluisterd moet worden. Tevens moet er lering uit worden getrokken, m.a.w. er moeten nu reeds passende maatregelen worden getroffen voor het te laat is. De praktijk heeft reeds bewezen dat deze ziekte niet is tegen te houden. Maar een rijdende auto kan door remmen wel tot stilstand worden gebracht.

De snelheid van verspreiding is afhankelijk van de remmende maatregelen, die nu reeds genomen moeten worden. Daar moeten wij goed van door-drongen zijn, maar vooral zij, die voor onze economie (middels hulp van onze bijen) daarmee te maken krijgen. Wij moeten tijdig en voldoende voorbereid zijn op de dingen die ons staan te wachten en de maatregelen die dan genomen moeten worden. En daar ben ik nu juist niet gerust op.

De heer Ko Zoet heeft het in zijn artikel echter niet alléén over de Varroa, maar ook over de Carnica en doet alsof hij neutraal wil zijn. Hij gebruikt daarvoor ongeveer 1/3 gedeelte van zijn artikel, maar tussen de regels door proef ik wel degelijk een vooringenomenheid tegen deze bij. Als dekmantel wordt de Varroa gebruikt en hij doet het tevens voorkomen alsof hij het gelijk aan zijn zijde heeft. Door verschillende vragen te stellen schijnt dat ook zo, maar schijn bedriegt.

Helaas slaat hij de plank wel een beetje mis. Wanneer hij zegt: „De Carnica hoort van origine thuis in gebieden met een vastelandsklimaat“, dan zegt dat alleen maar dat het land van herkomst (Oostenrijk) een landklimaat heeft en verder niets. Alleen in zoverre heeft hij gelijk, wanneer hij het over de oorsprong of over een import-Carnica heeft, maar verder is dat geen enkel bewijs. Wij hebben te maken met in Nederland geboren Carnica's, die hun aanpassingsvermogen allang benut en dus achter de rug hebben. Mijn ervaring van ongeveer 20 jaar met Carnica's en hun nakomelingen is, dat zij zich na 4 á 5 jaar volkomen hebben aangepast aan het milieu en hun omgeving. En daarvoor liggen in ons land de bewijzen uit de praktijk voor het grijpen o.a. bij de imkers die Carnica's hebben.

Niet alléén het zachtvaardige karakter heet een sterk pro- argument te zijn, maar ook verschillende andere eigenschappen.

Om er maar enkele te noemen:

De tonglengte is b.v. wat langer dan bij onze bijen, m.a.w. zij halen de nektar en snoepen van planten waar onze bijen niet aan te pas komen. Zij vliegen

ook reeds bij een paar graden lagere temperatuur, m.a.w. 's morgens wat vroeger en 's avonds wat later, hetgeen ook voor het voorjaar en de herfst geldt. Zij brengen water, stuifmeel en nectar binnen als onze bijen „nog bij de kachel rondhangen” en **presteren dus meer**. Dit blijkt uit al haar eigenschappen, zoals vlijt, vruchtbaarheid, resistentie tegen bepaalde ziektes, zwermtraagheid, langere levensduur, weersbestendigheid, speurzin, verdedigingskracht, wintervastheid, voorjaarsontwikkeling, stuifmeelverzamel drift, bouwrijver, honingopslag enz.

Maar het lijkt erop, dat ik propaganda voor de Carnica ga maken en daar gaat het mij hier nu juist niet om. De praktijk zal zelf wel uitwijzen wat voor onze imkers de beste gebruiksbij is. Maar wat goed is, daar moeten wij blij mee zijn. Tot op heden is er nog geen bij bij ons in gebruik die deze bij kan verbeteren. Daarom zijn wij zo blij met deze bij en met Schiermonnikoog, uitgebreid met Vlieland, om **goed uitgangsmateriaal** te hebben voor onze toekomstige Nederlandse bij als gebruiksbij. Deze bij moet toch tenminste dezelfde pluspunten bezitten als ons uitgangsmateriaal, de Carnica's. Maar bovendien kan zij in de praktijk als **vergelijkingsmateriaal** dienen en is als zodanig voor ons van groot belang.

Goed uitgangsmateriaal betekent de mogelijkheid bezitten om verbeteringen te kunnen verkrijgen. **Het begint erop te lijken, dat wij bezig zijn het kind met het waswater weg te gooien.** Die kant mag het niet wéér opgaan en daarom zou ik dhr. Ko Zoet willen vragen om zich in het vervolg echt neutraal op te stellen als redactielid en wat meer op de praktijk gerichte artikelen te schrijven.

J. Snoek, Assen

Als de Varroa hier is zullen we zeker spreken van een ramp! Als het bevruchtungsstation gesloten moet worden betekent dat een ramp voor de Carnicateelt (Hr. Velthuis, Groentje 3/82). Er moeten nu passende maatregelen worden genomen (Hr. Snoek).

*Welke preventieve maatregelen staan tot onze beschikking? Het reizen naar drachtvelden, de handel in bijenvolken, het in stand houden van een bevruchtungsstation zijn allemaal activiteiten binnen een **gezonde** bijenteelt. Het uitschakelen van één dezer activiteiten zou geen invloed hebben op de verspreiding van de Varroa. Wel zou het een negatief effect hebben op de totale bijenteelt.*

De individuele imker kan zich echter afvragen waarom risico te nemen door met z'n volken te reizen naar plaatsen waar volken/volkjes uit vele windstreken worden samengebracht, zoals een massale drachtweide of bevruchtungsstation, als daar geen dringende behoefte toe bestaat. Dit remmende effect binnen bereik van elke imker heb ik er bewust uitgelicht, vooral, omdat uit mijn imkerpraktijk is gebleken dat met de gemiddelde bij beste resultaten zijn te bereiken. Niet het bijenras, doch de drachtwaarde van de omgeving, gekombineerd met een goede methode, bepalen in eerste instantie het resultaat.

Maar hoe nu verder? De Varroa staat nog steeds op de stoep! Welke maatregelen denken we te nemen? Ik wil er een paar aangeven.

Zijn we werkelijk verontrust en van goede wil om de problemen aan te pakken, dan gaan dit najaar massaal onderleggers in de volken en wordt het wasmul volgend voorjaar voor onderzoek naar de Ambrosiushoeve gestuurd. Wellicht kan dit ten dele in de afdelingen plaats vinden d.m.v. de

*alcoholmethode. Als er doortastend wordt opgetreden kan wellicht een onderlegger voor elk volk gelijktijdig met de suikerdistributie worden verstrekt. Op deze wijze kan een Varroa-haard worden gelokaliseerd en opgeruimd. Deze aanpak werkt niet direkt preventief. We houden er de Varroa niet mee tegen. Wel verhinderen we een mogelijke verdere verspreiding. Indirekt werkt het dus wel preventief. Het reizen met de volken kan niet worden verboden gezien de belangen van land- en tuinbouw. Dat zie ik zeer zeker in. Willen we echter verzekerd zijn van een volledige medewerking van de imkers dan zal ook **snel**, in overleg met dezelfde belangengroepering, een schaderegeling tot stand moeten komen voor de Varroa-getroffen imkers! Welaan, er ligt werk genoeg voor het Hoofdbestuur en de individuele imker.*

Ko Zoet

Nederlander helpt Indonesië aan bijen

Een Nederlandse bijenhouder, Jacob van der Plas, gaat Indonesië op verzoek van de regering in Jakarta op massale wijze „aan de bij brengen”.

De Indonesische autoriteiten willen met het introduceren van een bijenteelt op grote schaal niet alleen het verbruik van honing in hun land stimuleren, maar ook de kleine rijstboeren, die een mager dagloon verdienen met de honingteelt, een tweede bron van inkomsten bezorgen, waardoor de lokale economie kan worden verbeterd.

De heer Van der Plas, een oud-industrieel die al 25 jaar in Mexico woont, is in dat land een groot-imker met 1500 bijenkasten. De Nederlander wil Indonesië binnen 5 jaar aan 200.000 bijenkasten helpen en imkers opleiden als basis voor de beoogde bijenteelt op grote schaal. Voor de wetenschappelijke begeleiding van het project, waarvoor de Wereldbank een miljoenenkrediet zal verlenen, zoekt de heer Van der Plas thans in Nederland een aantal Wageningse biologen die in Indonesië onderzoek kunnen verrichten. Toekomstige imker-instructeurs zullen eerst een cursus volgen op de groot-imkerij in Mexico, welke de heer Van der Plas belangeloos voor dit doel ter beschikking houdt.

Terugkerend van een oriënteringsreis door Indonesië verklaarde de heer Van der Plas voor de bijenteelt in dat land een grote toekomst te zien, o.m. vanwege de grote bloemenweelde.

Indonesië kan een superproducent van honing worden, zo zei hij, en behoeft in de toekomst zeker niet onder te doen voor Mexico, dat thans de grootste honingproducent ter wereld is.

Ing. J.J. van der Plas zond ons een zeer uitvoerig verslag, waarvan de essentie echter nergens beter is terug te vinden dan in bovenstaand bericht uit De Telegraaf van 18 mei door D.A.C. van den Hoorn, dat zonder bezwaar in het Groentje mocht worden afgedrukt. Voor belangstellenden ligt de brief van onze ondernemende oud-landgenoot op het Bijenhuis ter inzage. Persoonlijk contact kan ook, dan volgt hier het adres: Apartado Postal 550, NAUCALPAN 5300, Estado de Mexico, MEXICO.

Redactie

HEIDE EN HEIDEBEHEER - 1

Onderstaand artikel verscheen eerder in ANWB-Recreatievoorzieningen 4/1979 en in SBB-Bosbouwvoorlichting 7/1980. Het werd geschreven door ing. H. Linker en ing. P.H. Veen van de afdeling Ecologie van de Provinciale Waterstaat van Utrecht in aansluiting op een door deze afdeling uitgevoerd onderzoek op de Utrechtse Heuvelrug. Zij gaven evenals de redacties van bovenvermelde tijdschriften gaarne hun toestemming tot integrale overname van dit ook voor imkers zeer instructieve artikel, waarvan hierbij het eerste gedeelte wordt gepubliceerd.

Redactie

Ontstaan van de heide

Het voorkomen van heide is beperkt tot een klein gedeelte van de Noordwesteuropese laagvlakte, Schotland en Engeland. Nederland ligt in het gehele gebied vrij centraal.

Het voorkomen van heide wordt bepaald door:

- een koel, gematigd klimaat;
 - hoge luchtvochtigheid gedurende het grootste deel van het jaar;
 - zodanige goede ontwatering dat veenvorming wordt verhinderd;
 - een factor die dichtgroeien met bomen of hoge struiken tegengaat; klimaat, bodem, mens of dier.
- Een gedeelte van Nederland voldoet aan deze eisen.

Alleen een factor die dichtgroeien met bomen of struiken verhindert, is - uitgezonderd in de kalkarme kustduinen - bijna nergens aanwezig.

Heidevelden in Nederland zijn half-natuurlijke landschappen. Een beperkte menselijke invloed is noodzakelijk om de begroeiing in stand te houden. Hun ontstaan is verweven met een bepaalde menselijke invloed; het agrarische bedrijf sinds de Middeleeuwen. Toen de Hunebedbouwers in $\pm$ 2500 v. Chr. naar Nederland kwamen, vestigden zij zich op de hoge, arme zandgronden. Deze waren van nature begroeid met eiken-berkenbos.

Voor het verkrijgen van landbouwgrond hakten ze op de hoogste plaatsen waar het bos het lichtste was open plekken. Op deze plaatsen werd enkele jaren achtereen voornamelijk graan verbouwd. Deze akkertjes werden, als de opbrengsten door uitputting verminderden, aan hun lot overgelaten. Hier ontwikkelde zich dan een grasachtige vegetatie, die later weer in bos overging. In de daarop volgende eeuwen werd deze landbouwmethode gehandhaafd, met dit verschil echter, dat mensen uit volgende culturen deze verlaten akkertjes niet lieten voor wat ze waren, maar ze als weidegrond in gebruik namen. Onder invloed van beweiding ging de grasachtige vegetatie over in een heideachtige vegetatie.

Toen al waren het voornamelijk schapen die men op de heide liet grazen.

Tijdens de Bronstijd (1500-500 v. Chr.) breidde het heide-areal zich verder uit. In deze tijd gingen de boeren over tot het inrichten van permanente akkers. Deze akkers werden bemest met heideplagen die vermengd waren met schapenmest uit de potstallen (schaapskooien). Deze cultuurvorm - onderdeel van het agrarische esdorpenbedrijf - is in Nederland tot in de 19e eeuw in stand gebleven. De heide was daarbij één van de pijlers van deze landbouwmethode.

Tegen het einde van de 19e eeuw verloor de heide

enkele belangrijke functies: het heideschaap kreeg minder betekenis door wolimport uit Australië en de opkomst van kunstmest deed plaggenmest aan waarde verliezen. Door de ontdekking van kunstmest was het bovendien plotseling mogelijk de arme heidegronden te ontginnen tot landbouwgrond.

In amper anderhalve eeuw nam de totale oppervlakte heide in Nederland met maar liefst 90% af:
1833: 600.000 ha. heide, dat is 20% van Nederland;
1907: 450.000 ha. heide;
1940: 100.000 ha. heide;
1970: 61.000 ha. heide, dat is 0,2% van de oppervlakte van Nederland.

Toch zijn de heidevelden in ons land van wereldbetekenis: een groot deel van de totale oppervlakte aan heide ligt in ons land. De oppervlakte heide die nu nog in Nederland aanwezig is, heeft echter geen direct economisch nut meer. Zoals we gezien hebben is juist een (agrarisch) beheer van heide een voorwaarde voor het behoud.

Laat men de heide aan haar lot over, dan zal ze binnen de kortste keren volgroeien met bomen en struiken. Uiteindelijk zal dan over het algemeen eikenberkenbos ontstaan, waaruit de heide in het verleden eens is gevormd.

Om toch heidevelden te behouden zullen we dus een bepaald beheer moeten toepassen.

(wordt vervolgd)

Drs. A.J.J. Michels (Zutphen) stelt per brief de volgende vraag: „Laatst vroeg een diëtiste mij of honing een plantaardig of een dierlijk produkt van de bijen is. Ik zelf denk dat het plantaardig is; maar ik ben daar niet zeker van”.

Nu lijkt het antwoord vrij simpel, maar met alle respect, dat zit nog! Veel dingen in de wereld, dus ook in de bijenwereld, lijken zo vanzelfsprekend en daardoor zo eenvoudig dat niemand er meer over nadenkt.

Nectar is bloemenvocht, de bijen voegen er fermenten aan toe en zorgen er door indamping voor dat drie gram van dat heldere suikerwater één gram honing wordt. Klaar is Kees en zo logisch als wat. Is dat zo? Is die veranderde of zo men wil gewijzigde nectar dan nog steeds plantaardig? 't Is voor een imker misschien wel niet zo belangrijk, maar voor een dokter en een diëtiste wél.

Het Honingbesluit uit 1978 heeft het in art. 1, lid 1 over „waar die door bijen wordt bereid uit bloemennectar” en in art. 2, lid 1 over „botanische oorsprong”. Dat is andere koek en lang nog niet zo vanzelfsprekend, al laat de opsteller het wel uit zijn hoofd de dierlijke „inbreng” expliciet aan te duiden. Voorzichtigheid was ook zijn leermeester, blijkbaar. Wetenschappelijke analyse leert dat sommige stoffen in honing lijken op dierlijke afkomst, maar ze zijn nergens zo uitgesproken dierlijk, dat ze niet evengoed al in de nectar aanwezig hadden kunnen zijn. We spreken natuurlijk niet over bladhoning en dergelijke, want dat is 'n ander hoofdstuk.

Laten we eens bij de Ouden te rade gaan, misschien geven die uitsluitsel. Bij de meeste volken wordt de zuiverheid van honing benadrukt en daarom werkt het nuttigen ervan genezend en heiligend, terwijl de Griekse goden er zelfs onsterfelijkheid, dus eeuwige jeugd door ontvingen. De Israëlieten waren preciezer, want de bij gold als alle insecten voor onrein. De honing mocht men echter wel eten, omdat deze indirect(!) van planten afkomstig is, maar, en daar zit de angel, desondanks was het de priester verboden de goudgele bijenvloeistof te mengen met het meeloffer....

Geestelijke achtergrond of eigen inzicht blijven bepalend voor het bepalen van het dierlijke en/of plantaardige karakter van het produkt. Een afdoend antwoord is er niet, voordat een mens eerst een bij is geweest en dan precies weet te vertellen hoe het nog steeds mysterieuze proces van nectar naar honing verloopt. Maar dat kan nog wel even duren.

Chris Maillie

euromex

**MICROSCOPEN
STEREOMICROSCOPEN
MICROTOMEN**

- HOGE OPTISCHE KWALITEIT
- RELATIEF ZEER LAGE PRIJS
- LEVENSLANGE GARANTIE

*Op verzoek zenden wij u gaarne onze uitgebreide catalogus.
Prijzen vanaf f 335,-*

euromex

microscopen b.v.

Utrechtseweg 250 — Postbus 736 — 6800 AS Arnhem
Telefoon 085 - 42 1251 — Telex 75042

AKTIE IN DE regio

BIJENSTAL H.G. MAAGENDANS APELDOORN

De nieuwe bijenstal van afdeling Apeldoorn in Wenum, die genoemd is naar wijlen de heer H.G. Maagendans en op 24 april onder grote publieke belangstelling werd geopend door mevrouw Maagendans, in tegenwoordigheid van de heer Maagendans Jr, de burgemeester van Apeldoorn, de alg. voorz. van de VBBN, bestuur en leden van de afd. Apeldoorn en vele andere genodigden. In een aantal toezpraken werd de betekenis van de heer Maagendans voor de bijenteelt geschilderd en kreeg het team dat de bouw van de stal realiseerde terecht veel lof toegezwaaid. Er is groot werk verricht en het is daarom te hopen dat de afdeling aan haar Maagendans-stal nog jarenlang plezier mag beleven. Maar zo te zien zal dat wel lukken.-RED.

Foto: G.W. Heinsius, Apeldoorn

PERMANENTE BIJENTEELTEXPOSITIE FLEVOHOF

De afgelopen maanden werd er door de nieuw opgerichte Commissie Voorlichting en Publiciteit, met name door dhr. Trip te Vries, veel energie gestoken in een nieuwe opzet van de permanente expositie bijenteelt op de Flevohof. Terwijl vroeger de objecten in vitrines waren te bezichtigen, is nu gekozen voor een vrije opstelling van kasten en andere materialen.

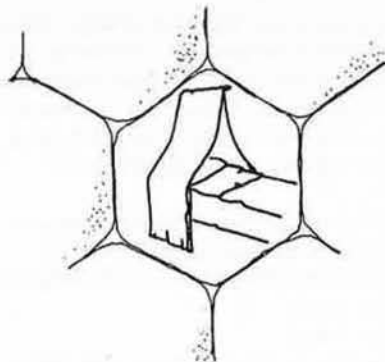
De Flevohof heeft een gigantisch tuinencomplex gerealiseerd, waarin ook een bijenstal is opgenomen. Voor een behoorlijke aanplant van drachtplanten, waarvoor dhr. Hensels adviezen gaf, werd gezorgd.

Voor „een dagje uit” is een bezoek aan de Flevohof alleszins de moeite waard. De Flevohof is dagelijks geopend. Entree f 10,- voor volwassenen en f 9,- voor kinderen.

Als u een pasfoto meeneemt dan is het tweede bezoek gratis!

MEDEDELING

Afd. HAARLEM: 27 augustus - Praatavond over: Inwinteren en het maken van een bedrijfsplan voor het volgende jaar; ervaringen met het gebruik van invertsuiker als wintervoer.

Opnieuw een origineel geboortekaartje van het echtpaar Jan en Nelleke Langeveld-Pompe te Malden, nu voor hun dochtertje Marijke, die op 2 juni de wijde wereld ging begroeten.

AANGEBODEN: nieuwe bijenkasten, model spaarkast. Deze solide kast wordt geleverd op twee bakken, met tempex geïsoleerd dak, dekplank, losse bodem met ventilatieopening (20x12 cm) en 20 raampjes. Uitgevoerd in vurehout f 119,- incl. BTW. In hechthout f 135,- incl. BTW. **Uitgebreide prijslijst op aanvraag gratis.** Inlichtingen bij G. v.d. Berg, Wolput 87, 5251 CE Vlijmen (N.Br.). Tel. 04108-4189.

WIJ GEDENKEN

Met verslagenheid hebben wij kennis genomen van het plotseling overlijden van ons lid, de heer **J.K.H. Alberts**. Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw en kinderen.

Bestuur en leden,
afd. Almelo.

Op 18 mei overleed onverwacht onze collega-imker, tevens penningmeester, **J. v.d. BIJ**, op de leeftijd van ruim 60 jaar. Wij wensen zijn familie veel sterkte toe om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden,
afd. Jubbega e.o.

Tot onze grote ontsteltenis bereikte ons het bericht dat onze voorzitter, de heer **Gerrit Hiemstra**, op 6 juni plotseling is overleden. Hij bereikte de leeftijd van 50 jaar en heeft veel voor onze afdeling gedaan. Dit betekent een zwaar verlies, maar nog meer voor zijn vrouw en kinderen, naar wie ons medeleven uitgaat en die wij alle sterkte toewensen.

Bestuur en leden,
afd. West-Friesland.

Op 27 april is overleden, de heer **N.M. van Haalen**, op de leeftijd van 80 jaar. Hij was sinds 1934 een zeer gewaardeerd, trouw en actief lid van onze afdeling. Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte toe dit verlies te dragen.

Bestuur en leden,
afd. Nijmegen.

**IMKERIJ DE DAR, tel. 072-120252,
Schermweg 105, 1821 BG Alkmaar.**

Ter kennismaking: in 25-30 kg's verpakking Bloemenhoning à f 4,25 p. kg.; Acacia à f 6,25 p. kg.; Boekweit à f 4,25; Klaver à f 6,-; Koolzaad à f 6,-; Linde à f 5,-; Heide à f 14,25; Tijmhoning à f 12,25; Dennehoning à f 7,75; 100% diepvries koninginnegelei à 1 kg f 650,-; stuifmeel à f 15,-; bonbons à f 6,75; mede à f 5,50; 450 gr gembernootjes op sap à f 3,25; meubelwas 3 kleuren à f 2,50; honingcrème à f 3,75; honingshampoo à f 2,50; honinglotion à f 2,50; 450 gr flacons + deksel à f 0,38; 900 gr flacons + deksel à f 0,58. Alle honing ook in 450 gr + 950 gr verpakking verkrijgbaar.

Prijs excl. B.T.W., franco boven f 300,-.

H.H. IMKERS

Zendt vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtstreeks of in verenigingsverband
naar

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Barneveld, tel. 03420 - 12607

Desgewenst KUNSTRAAT terug.

* U zult zien wij betalen de hoogste prijs.

ZADEN VAN WILDE PLANTEN. Meer aandacht voor drachtplanten in het openbaar groen! En dan natuurlijk ook voor onze wilde drachtplanten, nu vele soorten zo sterk zijn achteruitgegaan of zelfs verdwenen. Heemparken en natuurlijke plantsoenen zijn van levensbelang. Uitgangsmateriaal? Onze **zadenlijst** bevat dit jaar ruim 500 heempplanten, kruiden, verplanten en drachtplanten met teeltaanwijzingen. Ze is te bestellen door f 3,50 te storten op gironummer 4058000 t.n.v. **CRUYDT-HOECK, Oude Kijk in 't Jatstraat 17,9712 AE Groningen.**

IN- en VERKOOP van alle soorten Nederlandse honing. Gebruikte Simplexkasten en Korven, Mede, Bijenwas-kaarsen, Honingwafels, Stuifmeel, Honingsnoepjes enz. **C. v. Holland, Dijkstraat 18, 3904 DJ Veenendaal,** tel. 08385-13795, b.g.g. 10202.

JANNEKE de JONG - IMKERSARTIKELIEN!-HONING

**AANBIEDINGEN VOOR DE MAANDEN
JULI/AUGUSTUS**

Zesramer f 55,-. Bijenkap f 10,-. Zonnwasmelter f 140,-. Kunstraat gegoten f 18,95 p. kg. Koninginne-rooster met 8,25 Honingzeef f 21,-. H.flacon met deks. pst. f 0,35. **Vraag gratis prijslijst.** Rotterdam 010-224871.

BIJENMAGAZIJN "DE BIJENKORF" sinds 1897. 85 jaar Bijenteelt, IMKERSART., HONING en SPECIALITEITEN.

ZOMERHONING - vloeibaar (donkergeel) f 5,15 p. kg. **BLOEMENHONING** - vloeibaar (goudgeel) f 5,35 p. kg. Minimum-afname 15 kg. Verder **KLAVER-, ACACIA-, LINDE- en BOEKWEITHONING.** Prijswijzigingen voorbehouden. **BOUWPAKKETTEN SPAARKASTEN** nu **EXTRA VOORDELIG.** Magazijn geopend van 8 tot 20 uur, ook op zaterdag. Alleen op donderdag zijn wij gesloten. **HOEVELAKENSEWEG 144, 3784 WK TER-SCHUUR** (bij Amersfoort). Tel 03426-1978. Postrekening 2622.

Tevens kunt U in onze depots terecht nl.: **J. van Breukelen, Dorresteinweg 4, Soest (Utr.)** en **J. van Lohuizen, Rijsburglaan 10, Heerde (Gld.).** Tel. 05782-4096.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubbega (Fr.), tel. 05165 - 13 82 kan U alles leveren voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten. Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

**verdeelcentrum
voor imkerijprodukten**

- onverhitte honing uit Nederland
- Frankrijk en andere landen
- bijenwas-kaarsen
- mede (honingdrank)
- honingkoek
- honingzeep
- honingcrème
- honingshampoo
- propolis
- bijenboenwas
- vloeë royale, stuifmeel

de Rit

Honingzemerij • Kaarsentrekkerij
Zwettel Tel 03148 1653

Stuifmeel-pollen

1e kwaliteit - nieuwe oogst

1 kg f 25,- - 12.5 kg f 18,-/kg - 50 kg f 16.65/kg

Honing in 25 kg verpakking

zomerhoning f 4,95/kg, linde f 5,50, fruitbloesem f 5,30, acacia f 6,50, boekweit f 5,30, klaver f 6,40, koolzaad f 6,40, heide f 14,50.

Honingbonbons: f 6,75/kg - zakjes á 100 gr f 0,80

Koninginnegelei: 100% puur, 50 gr f 47,50

alle prijzen zijn excl. B.T.W. - Franco huis boven f 300,-

TRIM-O-BEE PLUS

Trim-O-Bee-Plus

Trim-O-Bee-Plus is een vloeibare suikerstroop samengesteld uit saccharose, levulose en dextrose, met een drogestofgehalte van 75% en verrijkt met vitaminen en verteerbare proteïnen.

De speciale samenstelling van Trim-O-Bee-Plus laat toe 50% van de inspanningen van de bij te besparen tijdens het invertieren van saccharose in levulose en dextrose. Bovendien heeft de bij behoefte aan de verteerbare proteïnen voor eigen lichaams-onderhoud.

GEBRUIK	
TRIM-O-BEE-PLUS	Noodvoeding
	Inwintering

Met Trim-O-Bee-Plus bekommt men sterke, gezonde volkeren en dus een grotere honingoogst.

Verpakt in handige bussen met 14 kg netto inhoud.

Voor meer informatie kunt U zich wenden tot uw verdeler of tot

SUIKER VAN TIENEN Commerciële Dienst,
Tervurenlaan, 182 1150 BRUSSEL Tel. 02/771.00.30

De beste
voeding
voor uw bijen.

NU VERKRIJGBAAR BIJ UW
BIJENHUIS!

Per bus van 14 kg à **f 32.50**

Bij grote partijen speciale prijzen.

Speciale dokumentatie is beschikbaar.

NIEUW IN UW BIJENHUIS!

HONINGSLINGERS, geheel R.V.S., dus ook de slingerkorf van roestvrijmetaal. En twee jaar garantie op het drijfwerk.

VOERBAKJE van plastic, inh. 2 liter met één grote deksel nu **f 8,50**.

OPDRUKDEKSELS voor omniflacons, 63m/m met neutrale tekst en veel beter sluitend.

BIJENHUIS-WAGENINGEN

Grintweg 273 - 6704 AP Wageningen
Telefoon 08370 - 22733

GEOPEND iedere werkdag van 8.30-12.30 uur en
13.30 - 17.30 uur; maandagmorgen gesloten,
zaterdagmorgen open van 9.00 - 12.30 uur.

